

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

ADVOKĀTA ORDERIS

MAĢISTRA DARBS

Autors: **Kārlis Ešenvalds**

Studenta apliecības Nr: ke09020

Zinātniskais vadītājs: Asoc.prof. Jānis Neimanis

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Maģistra darbs ir veltīts advokāta ordera kā tiesību elementa izpētei. Advokāta orderis arī tiek apskatīts kā dokuments, kas obligāti iesniedzams lietas materiālos, lai saņemtu izdevumu par advokāta sniegto juridisko palīdzību atlīdzinājumu.

Maģistra darbu veido divas pamatnodaļas ar vairākām apakšnodaļām. Pirmajā nodaļā tiek izpētīts advokāta ordera jēdziens un tā vēsturiskā attīstība. Savukārt otrā nodaļā advokāta orderis tiek apskatīts kā pamats izdevumu par juridisko palīdzību atgūšanai.

Maģistra darba ietvaros tika intervēti vairāki advokāti, lai noskaidrotu to viedokli par šā brīža tiesu praksi un tiesisko regulējumu, kas skar advokāta orderi.

Atslēgvārdi: advokāta orderis, izdevumu par juridisko palīdzību atlīdzināšana, izdevumi par advokāta palīdzību, advokāta ordera izcelsme.

ANNOTATION

In Master`s Thesis author has been made research about the warrant of attorney as a legal element. Warrant of attorney is also viewed as a document, that is and obligatory to get remuneration for legal assistance provided.

Master`s Thesis contains two chapters with even more sections. The first chapter is about the warrant of attorney notion and its history. In the second chapter warrant of attorney is viewed as a ground for remuneration for legal assistance provided.

Making this Master`s Thesis its author interviewed several attorneys for their opinion about the current judicial practice and current laws, that regulates warrant of attorney.

Keywords: warrant of attorney, remuneration for legal assistance provided, expenses related to assistance of advocates, origin of the lawyers warrant.

SATURS

IEVADS	5
1. ADVOKĀTA ORDERA JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA	7
1.1. Advokāta ordera jēdziens.....	7
1.2. Advokāta ordera izcelsme.....	11
1.3. Advokāta orderis juristu publikāciju skatījumā.....	15
1.4. Advokāta orderis ārvalstīs	24
2. ADVOKĀTA ORDERIS – PAMATS IZDEVUMU PAR JURIDISKO PALĪDZĪBU ATGŪŠANAI.....	28
2.5. Aktuālais regulējums tiesību normatīvajos aktos	28
2.6. Aktuālā tiesu prakse civilprocesā.....	37
2.7. Aktuālā tiesu prakse administratīvajā procesā un administratīvo pārkāpumu lietās	45
3. TIESISKĀ REGULĒJUMA VIENĀDOŠANA CIVILPROCESĀ UN ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ	51
SECINĀJUMI	54
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	56

IEVADS

Ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes Deklarāciju „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” 3.punktu tika nolemts atjaunot Satversmes sapulces 1922.gada 15.februārī pieņemtās Latvijas Republikas Satversmes¹ darbību visā Latvijas teritorijā.² Latvijas tiesību sistēmai diezgan īsā laikā bija jātransformējas no padomju tiesību lokam piederošas sistēmas par romāņu–ģermāņu tiesību lokam piederošu tiesību sistēmu, papildus tam bija jāpielāgojas eksistencei Eiropas Savienības tiesību sfērā.³

Jau kopš Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas Latvijas teritorijas tiesību regulējumā pastāv advokāta orderis.

Advokātu orderis ir no sociālistiskajām tiesībām saglabājies elements.⁴ Šo elementu Latvijas Republika ir pārņēmusi, bez īpašas iedziļināšanās tā būtībā un nepieciešamībā. Advokāta ordera pārņemšana un ietveršana jaunizstrādātos un pieņemtos likumos ir notikusi steidzīgi, vai neizprotot tā esamības sekas un juridisko lietderību.

Tādējādi, pastāvot spēcīgam esošiem nekonekventiem un neizmeļošiem tiesību regulējumiem, kas skar arī advokāta orderi, ir izveidojusies pretrunīga tiesu prakse dažādās tiesību jomās. Proti – ir atšķirīgas tiesu prakses civilprocesa un administratīvā procesa lietās, izlemjot jautājumu par izdevumu atlīdzināšanu par advokāta sniegto juridisko palīdzību. Atšķirīgu tiesu praksi pamatā ir arī Civilprocesa likuma⁵ un Administratīvā procesa likuma⁶, kā arī Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa⁷ atšķirīgais regulējums konkrētajos jautājumos.

Maģistra darba mērķis ir apkopot pastāvošo juridisko regulējumu, kas skar advokāta orderi, un apkopot šobrīd praktizējošo advokātu viedokli par advokāta ordera nepieciešamību, sniedzot maģistra darba autoram savu viedokli. Otrs maģistra darba mērķis ir analizēt atšķirības tiesu praksēs un pozitīvo tiesību regulējumā dažādu civilprocesā un administratīvajā procesā, izlemjot jautājumu par izdevumu atlīdzināšanu par advokāta sniegtā juridisko palīdzību.

Tēma uzskatāma par aktuālu, pamatojoties gan uz nesējamiem grozījumiem Civilprocesa likumā, gan jau ilgstoši pastāvošajām juristu diskusijām specializētajos izdevumos, kā arī juristu

¹ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43.

² Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes Deklarāciju, Ziņotājs, 1990. 17.maijs, nr.20.

³ Smiltēna A. Latvijas tiesību sistēma un likumdevēja kritiskās kļūdas. Jurista Vārds, 12.02.2013., nr. 6 (757).

⁴ Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].

⁵ Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr.326/330.

⁶ Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr.164 (2551).

⁷ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Augstākās padomes likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, nr.51.

semināros. Advokāta ordera institūts šobrīd pastāvošajās tiesībās ir zaudējis savu sākotnējo mērķi un uzdevumu, līdz ar to ir radušās minētās diskusijas juristu vidū. Tāpat ir aktuāls jautājums par advokāta izdevumu atlīdzināšanu civilprocesā. Vairākkārtīgi ir mainījusies judikatūra un joprojām novērojama nevienota tiesu prakse pirmās instances un apelācijas instances spriedumos. Turklāt autoraprāt šobrīd spēkā esošā judikatūra ir kļūdaina un tā ir maināma.

Izstrādājot darbu, autors izmantoja dažādas zinātniskās pētniecības metodes. Salīdzinošā metode izmantota, apkopojot citās valstīs esošo advokāta ordera regulējumu un salīdzinot to ar Latvijas Republikā spēkā esošo regulējumu. Tiesu prakses materiāli tika izvērtēti ar analītiskās metodes palīdzību. Ar gramatiskās metodes palīdzību ir mēģināts noskaidrot vārdu „orderis” un „advokāta orderis” latviešu un citās valodās esošo skaidrojumu un patieso nozīmi. Tāpat Maģistra darbā tika izmantota vēsturiskā metode un sistemātiskā metode.

1. ADVOKĀTA ORDERA JĒDZIENS UN VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA

1.1. Advokāta ordera jēdziens

Vārdam „orderis” latviešu valodā ir divas nozīmes:

- 1) „Valsts iestādes rakstveida pavēle, priekšraksts, rīkojums (piemēram, par pilnvaru piešķiršanu, priekšmeta konfiskāciju)”⁸;
- 2) „Rakstveida rīkojums, atļauja (piemēram, ko izsniegt, saņemt). Kases orderis. Izmaksas orderis. Orderis ogļu saņemšanai”⁹.

Tāpat orderis ir dokuments, ar kuru viena persona var rīkot otru personu vai atļaut otrai personai izdarīt kādu darbību. Turklāt parasti šāda situācija vērojama starp augstākstāvošu personu un zemākstāvošu personu.

Arī angļu valodā vārda „order” nozīmē ir rīkojums, savukārt vārdu savienojums „to order”, nozīmē – norīkot vai pavēlēt. Tāpat vārda jēdziens gan latviešu, gan angļu valodā ir vienāds.

Konkrēti advokāta ordera jēdziens noteikts Latvijas Republikas Advokatūras likuma¹⁰ 48.¹pantā. Minētajā pantā noteikts, ka: „zvērināta advokāta pilnvarojumu un tā apjomu, kā arī tiesības izpildīt Latvijas Republikas Advokatūras likuma 48.pantā noteiktos uzdevumus apliecina orderis, kura paraugu apstiprina Latvijas Zvērinātu advokātu padome.” Autoraprāt likumdevējs, izsakot Advokatūras likuma 48.¹pantu šādā redakcijā, nav rēķinājies ar Civilprocesa likuma regulējumu un judikatūru jautājumā par izdevumu par advokāta palīdzību atlīdzināšanu. Ordera pielīdzināšana pilnvaras institūtam kopsakarā ar judikatūru un Civilprocesa likuma tiesību normām, kas nosaka, ka: „lai atlīdzinātu izdevumus par advokāta palīdzību, nepieciešams advokāta orderis, rada neskaidrības kā juridiski pareizi rīkoties rakstveida procesos, kur advokāta tieša klātbūtne un pārstāvība tiesas sēdē nav nepieciešama.” Maģistra darba turpmākajās apakšnodaļās tiks iztirzāts jautājums par advokāta ordera institūta nepieciešamību un kā risināt juridiski nekorekto situāciju rakstveida procesos, tādēļ šajā apakšnodaļā problēmjautājums sīkāk netiks apskatīts.

⁸ Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996.

⁹ Turpat.

¹⁰ Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums. Ziņotājs, 1993. 19.augusts, nr.28.

Latvijas Republikas Advokatūras likuma 48.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka zvērināts advokāts, sniedzot juridisko palīdzību ir tiesīgs:

Sniedzot juridisko palīdzību, zvērināts advokāts ir tiesīgs:

- 1) aizstāvēt un pārstāvēt juridisko palīdzību lūgušo personu un tās tiesības un likumiskās intereses visās tiesās, prokuratūrās un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs, kā arī visās valsts un pašvaldību institūcijās, kā arī citās iestādēs, organizācijās un uzņēmēj sabiedrībās (uzņēmumos);
- 2) vākt pierādījumus, arī pieprasot visus juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamos dokumentus no valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī citām iestādēm, organizācijām un uzņēmēj sabiedrībām (uzņēmumiem), kurām likumā noteiktajā kārtībā un gadījumos ir jāizsniedz šie dokumenti vai to noraksti un jānodrošina advokātam iespēja iepazīties ar tiem, kā arī likumā noteiktajā kārtībā sakarā ar juridiskās palīdzības sniegšanu saņemt lietpratēju atzinumu jautājumos, kuri prasa attiecīgas zināšanas;
- 3) iepazīties ar valsts un pašvaldību institūciju, tiesu, prokuratūru un pirmstiesas izmeklēšanas iestāžu normatīvajiem un individuālajiem aktiem, ar citu informāciju, kas saistīta ar juridiskās palīdzības sniegšanu, kā arī saņemt šo dokumentu norakstus.

Savukārt minētā panta otrajā daļā ir noteikts, ka šā panta pirmās daļas 2.punktā minētie dokumenti vai to noraksti valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī citām iestādēm pēc zvērināta advokāta pieprasījuma jāizsniedz viena mēneša laikā, ja likumā nav noteikts citādi.

Tātad, pamatojoties uz iesniegtu advokāta orderi, advokātam ir tiesības gan pārstāvēt, gan aizstāvēt savu klientu, gan arī vākt pierādījumus, pieprasot no valsts iestādēm nepieciešamos dokumentus. Konstantīns Čakse norādījis: „Tiesībaizstāvības nolūks ir sniegt pusei tiesisku palīdzību, dot viņai juridiskus padomus, turpretim pārstāvības nolūks ir fiziskā ziņā atvietot pusi tiesā, dodot tai iespēju izpalikt no tiesas, kad slimība vai citi apstākļi kavē to personīgi ierasties.”¹¹ Tādējādi advokātam piešķirot lielākas tiesības, nekā juristam, vai jebkurai citai pārstāvošai personai bez advokāta statusa, kuram ir tiesības uz pilnvaras pamata rīkoties tikai personas vārdā. Tātad juristam, kas pārstāv personu uz pilnvaras pamata, nav vairāk tiesību, kā pašam pārstāvamajam. Minēto tiesību piešķiršanas advokātam mērķis ir ļaut advokātam savākt

¹¹ Čakste K. Civilprocess. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016, 55.lpp.

pierādījumus, nenoslogojot tiesu, kā arī, izmantojot šīs tiesības, advokāts pierādījumus varētu savākt operatīvāk.

Diemžēl, kā autors novēroja pirmskvalifikācijas prakses laikā, izejot praksi zvērinātā advokātu birojā „Rasa un Ešenvalds”, valsts iestādes ignorē advokāta tiesības saņemt ziņas, tādējādi pierādījumu izprasīšanu atstājot tiesu rīcībā. Tādējādi uzskatāms, ka praksē advokāti šīs tiesības nespēj izmantot un pierādījumu iegūšanu joprojām veic tiesa.

Šādu problēmu ir saskatījuši arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, savā 2010.gada 9.februāra lēmumā lietā Nr.SKA-214/2010 norādot, ka: „kaut arī zvērināts advokāts darbojas sava klienta, bet ne savās interesēs, no Advokatūras likuma 48.panta zvērinātam advokātam izriet patstāvīgas tiesības pašam izvēlēties piemērotākos līdzekļus un metodes, aizstāvot un pārstāvot juridisko palīdzību lūgušās personas tiesības un likumīgās intereses. Tādējādi gadījumos, kad tiek kavēta zvērinātam advokātam likumā paredzēto uzdevumu izpilde, advokātam ir tiesības pašam prasīt šo uzdevumu izpildi kavējošo šķēršļu novēršanu.” Tāpat lēmuma aprakstošajā daļā norādīts: „lai gan iestādes atteikšanās izsniegt informāciju vai izpildīt informācijas pieprasījumu kavē zvērinātu advokātu izpildīt tam ar likumu piešķirtās tiesības un klienta uzticētos pienākumus, tomēr Advokatūras likums neparedz tiesības zvērinātam advokātam iestādes rīcību pārsūdzēt Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.” Līdz ar to redzams, ka Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir konstatējusi, ka pastāv problēmas advokātiem izmantot Advokatūras likuma 48.panta pirmajā daļā noteiktās tiesības saņemt no iestādēm informāciju, kas nepieciešama sava klienta lietās.

Tādējādi secināms, ka advokāta orderis nepalīdz advokātiem realizēt tiem piešķirtās tiesības pierādījumu vākšanā.

Advokāta ordera definīcija, bet materiālo tiesību normām, sniegta arī citos spēkā esošajot tiesību normatīvajos aktos, proti – procesuālajās tiesību normās.

Administratīvā procesa likuma 38.panta sestajā daļā ir noteikts, ka, ja administratīvā procesa dalībnieks pats piedalās lietā, viņam ir tiesības uzaicināt juridiskās palīdzības sniegšanai zvērinātu advokātu. Advokāta pilnvarojumu šādā gadījumā apliecina orderis.

Civilprocesa likuma 85.panta trešajā daļā ir noteikts, ka advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis. Ja advokāts uzstājas kā puses pilnvarots pārstāvis, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru.

Savukārt Kriminālprocesa likumā advokāta ordera definīcija sniegta trijos pantos. Proti Kriminālprocesa likuma¹² 79.panta piektajā daļā, kas nosaka, ka: „advokāta kā aizstāvja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis”, Kriminālprocesa likuma 104.panta pirmajā daļā, kas nosaka, ka: „advokāta kā pārstāvja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis”, Kriminālprocesa likuma 108.panta ceturtajā daļā, kas nosaka, ka: „advokāta kā juridiskās palīdzības sniedzēja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis.” Kā redzams, kriminālprocesā advokāta orderis var apliecināt advokāta pilnvarojumu dažādos statusos, proti – aizstāvja statusā, pārstāvja statusā, kā arī juridiskās palīdzības sniedzēja statusā.

Advokāta ordera definīcija sniegta arī Satversmes tiesas likuma¹³ 23.panta ceturtajā daļā, nosakot, ka: „lietas dalībnieki var izmantot zvērināta advokāta palīdzību. Zvērinātam advokātam tiesas sēdē ir visas lietas dalībnieka tiesības, izņemot tiesības atsaukt pieteikumu. Zvērināta advokāta pilnvaras apliecina orderis. Lietas dalībnieks var uzticēt zvērinātam advokātam arī pilnvarotā pārstāvja pienākumus. Šāds pilnvarojums apliecināms ar rakstveida pilnvaru.”

No minētajām tiesību normām secināms, ka advokāta orderis apliecina advokāta pilnvarojumu, pilnvarojuma apjoms var būt ierobežots, kā arī advokāts var tikt pilvarots atsevišķu darbību veikšanai, kā arī uz ordera pamata iegūt dažādus procesuālos statusus.

Komentējot Civilprocesa likuma 85.panta trešo daļu un Advokatūras likuma 48.¹pantu, Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir norādījusi, ka „tieši orderis ir dokuments, kas apliecina attiecīgās personas advokāta statusu, un ka līdztekus pilnvarai advokāta orderis ir obligāts advokāta pilnvarojumu apliecinošs dokuments.”^{14 15}

No visa minētā ir secināms, ka orderis ir obligāts dokuments, kuru advokāts sev izraksta pats kā pierādījumu tam, ka advokāts ir tiesīgs konkrētajai personai, konkrētajā lietā un konkrētajā iestādē un tiesu instancē sniegt izpildīt konkrēto uzdevumu juridiskās palīdzības, pārstāvības vai aizstāvības sniegšanas ietvaros.

¹² Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).

¹³ Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14.jūnijs, nr.103 (588).

¹⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKC-187.

¹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.SKC-2391.

1.2. Advokāta ordera izcelsme

Latvijas teritorijā advokāta orderis kā pārstāvniecības apliecinājums un rīkojums pārstāvēt klientu radies tikai, iekļaujot šādu institūtu Latvijas Civilprocesa kodeksā. Pirms tam Latvijas teritorijā orderis nav bijis pazīstams. Latvijas teritorijā – Vidzemē un Kurzemē – pārstāvniecības un pilnvarnieku institūts sāka attīstīties tikai no XV līdz XVIII gadsimtam. Īsti pārstāvji šajā laikā tiek dēvēti par Vorsprecher un vietniekiem.¹⁶ Par vietniekiem nevarēja būt bērni, kas arī atbilst tā laika modernās likumdošanas principiem, sievietes – kas atbilst tā laikmeta sociāli – psiholoģiskiem motīviem, garīdznieki un aizbildņi.¹⁷ Visām personām, kas atrodas uzskaitītajos statusos, jāņem vietnieki – atvietotāji¹⁸. No šiem vietniekiem lēnam dažādās variācijās izveidojās advokātu institūts. Viņi ir padoti sevišķiem noteikumiem – paši prāvnieki viņus izvēl, bez tiesneša iejaukšanās.¹⁹ Vēlāk Kurzemes hercogistē bija advokāti, kurus pārbaudīja galma tiesa un hercogs nozvērināja.²⁰ Par advokātiem varēja būt tikai tam tieši piemērotie, godīgie, cienījamie un nekompromitētie ļaudis. Prokuroram bija jāuzrāda pilnvarojums, bet prāvnieks varēja arī mutiski pilnvarot advokātu.²¹ Tādējādi ir redzams, ka Vidzemē un Kurzemē no XV līdz XVIII gadsimtam nebija pazīstams advokātu orderis kā tiesību institūts, taču bija pazīstams pilnvarojums, jeb pilnvara, ko varēja izdot gan rakstveidā, gan mutvārdos. Tādējādi advokāta tiesības pārstāvēt apliecināja pilnvardevēja gribas izteikums, nevis paša advokāta izrakstīts orderis.

Arī ievēromais jurists, kādreizējais Latvijas Universitātes docents Konstantīns Čakste ir komentējis advokātu pilnvarošanas kārtību Latvijā. Proti – „puses var tiesā aizstāvēt lietu pašas vai to uzdot zvērinātiem advokātiem.”²² Zvērināti advokāti ir vienā un tai pašā laikā puses pārstāvji un tiesību aizstāvji, rīkojas uz pilnvardevēja izdotas pilnvaras pamata, un visas attiecības, kas izceļas viņu starpā, regulējamās pēc materiālo likumu noteikumiem par pilnvarojumiem.²³ Līdzās zvērinātiem advokātiem pastāvēja arī privātdadvokātu institūts. Privātdadvokāti pastāv pie apgabaltiesām un Tiesu palātas. Šīm personām, kas izturējušas

¹⁶ Lēvenbergs Z, Kriminālprocesa īpatnības Vidzemē un Kurzemē XV-XVIII gadusimtenos, Rīga: Z. Lēvenberga izdevniecība, 1936, 13.lpp.

¹⁷ Turpat.

¹⁸ Turpat.

¹⁹ Turpat.

²⁰ Turpat.

²¹ Turpat, 78.lpp.

²² Čakste K. Civilprocess. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016, 55.lpp.

²³ Turpat, 56.lpp.

pārbaudījumus pie apgabaltiesas, ir tiesības vest lietas līdzīgi zvērinātiem advokātiem. Subjektīvie uzņemšanas nosacījumi tādi pat kā zvērinātiem advokātiem. Privātdavokātiem nav apvienojoša un reprezentējoša orgāna.²⁴ Tātad advokātus pilnvaroja uz izdotas pilnvaras pamata, un advokātiem nebija jāiesniedz orderi, lai pierādītu savu statusu. Kā advokāta statusa pierādījums kalpoja Advokātu padomes izdotas apliecības. Ņemot vērā, ka privātdavokāti lietas veda līdzīgi kā zvērināti advokāti, arī viņiem nebija pienākuma izdot vai iesniegt advokāta orderi.

Šobrīd Latvijas Republikā un Latvijas teritorijā zināmais advokātu orderis ir no sociālistiskajām tiesībām saglabājies elements, kas raksturīgs dažu postsociālisma valstu tiesībām.²⁵ Latvijas Republikā advokāta orderis bija pieminēts jau Latvijas Civilprocesa kodeksa²⁶ spēkā esamības laikā. Advokāta orderis minēts Latvijas Civilprocesa kodeksa 45.panta otrajā daļā, kas noteica, ka advokāta pilnvarojumu apliecina orderis, ko izsniegusi juridiskā konsultācija.

Juridiskā konsultācija bija pielīdzināma valsts iestādei. Padomju civilprocesuālajās tiesībās, kad spēkā bija padomju civilprocesa kodifikācija, līgumus par juridisko palīdzību klienti (organizācijas) slēdza ar advokātu kolēģijas juridiskajām konsultācijām. Juridiskās konsultācijas tālāk norīkoja (ar rīkojumu – orderi) advokātu, kas pārstāvēja konkrēto klientu. Secīgi advokāta pilnvarojumu apliecināja vai nu orderis, ko izsniedza juridiskā konsultācija atbilstoši Civiltkodeksa 45. panta otrajai daļai, vai arī organizācijas (klienta) izdota pilnvara.²⁷

Latvijas Civilprocesa kodeksa redakcijā, kas stājās spēkā 08.10.1996. minētās tiesību normas redakcija tika grozīta, izsakot to šādā redakcijā: „Zvērināta advokāta pilnvarojumu apliecina orderis.” Tiesību normā tika izslēgti vārdi „ko izsniegusi juridiskā konsultācija” un ietverts jauns vārds „zvērināta”. Autora prāt likumdevējs ir rīkojies neapdomīgi un nelōģiski. Likumdevējs ir izslēdzis no tiesību normas vārdus „ko izsniegusi juridiskā konsultācija”, jo beidzis pastāvēt šāds adokvātu kolēģijas institūts. Tomēr likumdevējs ir paturējis zuduša tiesību institūta izdotu dokumenta veidu, tādējādi atstājot pienākumu advokātam iesniegt dokumentu, ko advokātam no izdevēj institūcijas nav iespējams vairs saņemt. Autors uzskata, ka, jau pieņemot grozījumus Latvijas Civilprocesa kodeksā, likumdevējam bija rūpīgāk jāanalizē advokāta ordera izcelsme un nepieciešamība to saglabāt, ņemot vērā, ka zudusi adovkāta ordera izdevēj institūcija.

²⁴ Čakste K. Civilprocess. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016, 57.lpp.

²⁵ Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].

²⁶ Latvijas Civilprocesa kodekss: LR likums. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:4309/> [aplūkots 22.06.2016.].

²⁷ Rozenbergs J., Briģis I. Padomju Civilprocesuālās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1978, 84.-86. lpp.

Tomēr likumdevējs zvērināta advokāta ordera institūtu kā zvērināta advokāta apliecinājumu juridiskās palīdzības sniegšanai ir iekļāvis arī no jauna izstrādātajā Civilprocesa likumā, kas stājās spēkā 01.03.1999. Civilprocesa likuma 85.panta trešajā nodaļā noteikts, ka zvērināta advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis. Ja zvērināts advokāts uzstājas kā puses pilnvarots pārstāvis, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru. Šā brīža redakcija pēc būtības neatšķiras no 01.03.1999. spēkā esošajai redakcijai, proti – no tiesību normas tika izslēgti vārdi „zvērināta” un „zvērināts”. Tiesību normas grozījums pēc būtības uz advokātu orderi neattiecas, bet izdarīts, lai vienā vārdā apvienotu gan zvērinātus advokātus, gan zvērinātu advokātu palīgus, gan arī Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņus, kuri ieguvuši advokāta kvalifikāciju kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm, atbilstoši Advokatūras likuma 4.pantam.

Advokāta orderis ir iekļauts arī Administratīvā procesa likumā, kas stājās spēkā 01.02.2004. Administratīvā procesa likuma 38.panta sestajā daļā noteikts, ka, ja administratīvā procesa dalībnieks pats piedalās lietā, viņam ir tiesības uzaicināt juridiskās palīdzības sniegšanai zvērinātu advokātu. Advokāta pilnvarojumu šādā gadījumā apliecina orderis. Tiesību normas formulējums ir saglabājies arī šobrīd spēkā esošajā Administratīvā procesa likuma redakcijā.

Latvijas kriminālprocesa kodeksā²⁸ advokāta orderis nebija paredzēts, un neviena tiesību norma šādu terminu nesaturēja. Tomēr likumdevējs arī Kriminālprocesa likumā, kas stājās spēkā tikai 01.10.2005. advokāta orderis iekļauts. Advokāta ordera institūts gan pieminēts tikai vienā pantā. Proti – Kriminālprocesa likuma 79.panta piektajā daļā, kas nosaka, ka: „advokāta kā aizstāvja tiesības uz piedalīšanos kriminālprocesā apliecina orderis.” Kriminālprocesa likuma 79.panta piektā daļa tika grozīta, aizstājot vārdus „tiesības uz piedalīšanos kriminālprocesā” ar vārdiem „tiesības piedalīties kriminālprocesā”. Grozījumi stājās spēkā 01.07.2009. Panta grozījumi ordera būtību kriminālprocesā nemainīja, jo grozīts tikai tiesību normas gramatiskais formulējums. Ar minētajiem grozījumiem tika grozīts arī Kriminālprocesa likuma 108.pants, papildinot to ar ceturto daļu, kas nosaka, ka: „advokāta kā juridiskās palīdzības sniedzēja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis.” Savukārt ar Kriminālprocesa grozījumiem, kas stājās spēkā 01.01.2011. tika grozīta Kriminālprocesa likuma 104.panta pirmā daļa, kas nosaka, ka: „cietušās personas advokāta kā pārstāvja tiesības piedalīties kriminālprocesā apliecina orderis.” Visi Kriminālprocesa likuma grozījumi pēc būtības nav ietekmējuši advokāta ordera institūtu, bet tikai labojuši latviešu valodas nepilnības, vai precizējuši pārstāvības formu.

²⁸ Latvijas kriminālprocesa kodekss: LR likums. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:4309/> [aplūkots 22.06.2016.].

Latvijas Republikas Advokatūras likuma sākotnējā redakcija neparedzēja advokāta ordera definīciju. Tiesību norma, kas saturēja advokāta ordera regulējumu, iekļauta tikai ar likuma grozījumiem, kas stājās spēkā 23.07.2008., papildinot likumu ar 48.¹pantu. Šo grozījumu likumprojektā uz tā trešo lasījumu iniciēja toreizējais tieslietu ministrs, zvērināts advokāts (ar apturētu darbību) Gaidis Bērziņš, pavadrakstā Saeimai rakstot: “Vienlaikus 48. pants tiek papildināts ar otro daļu, kas definē advokāta ordera jēdzienu. Civilprocesa likuma 85. panta trešā daļa [...] noteic, ka advokāta pilnvaras uz piedalīšanos procesos apliecina orderis, bet Advokatūras likumā advokāta ordera jēdziens nav atrunāts.” Šo normu likumprojektā iekļaujot tikai uz trešo lasījumu, Saeimā netika veikta padziļināta izpēte, kā rezultātā pozitīvajās tiesībās tika nostiprināts jau par reliktu atzīstams dokuments un jēdziens, kas neatbilst Latvijas Republikas kā neatkarīgas un demokrātiskas valsts iekārtai un pie kontinentālās Eiropas tiesību loka piederīgai tiesību sistēmai, uz ko Latvijas Republikas sabiedrība un valsts vara jeb pārvaldes kārtība tiecas.²⁹

²⁹ Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].

1.3. Advokāta orderis juristu publikāciju skatījumā

Zvērināta advokāte Dana Rone savā 2008.gada pētījumā „Latvijas advokatūras sistēmas darbības izvērtējums, tās loma juridiskās palīdzības sniegšanā un attīstības perspektīvas” ir secinājusi, ka orderis ir pilnvaras paveids. Šādu secinājumu zvērināta advokāte Dana Rone izdarījusi no apstākļiem, ka advokāta orderis apliecina advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai vai kriminālprocesa gadījumā – aizstāvības īstenošanai. Atšķirībā no pilnvaras, kuru izsniedz pilnvardevējs, orderi pats sev izraksta advokāts. Šāda situācija rada risku, ka advokāts varētu sev izrakstīt orderi, lai gan patiesībā klients viņu nemaz nav pilnvarojis.

Tas var radīt situācijas, kad advokāts, piemēram, pamatojoties uz vienpusēji izrakstītu orderi, iepazīstas tiesā ar citas personas lietas materiāliem.

Vēl viena riska situācija, ko rada orderis, ir tā, ka advokāts, pamatojoties uz orderi, var pārstāvēt personu tiesā, lai gan persona to nav gribējusi un ir pat atsaukusi advokātam izsniegto pilnvaru. Tā kā orderu izrakstīšana ir vienīgi advokātu ziņā, tad pilnvardevēji – klienti, nezina, kādi orderi viņu vārdā izrakstīti.

Orderis, piemēram, rada arī advokātam iespēju saņemt personas vārdā dokumentus no tādām iestādēm kā Zemesgrāmata, Ceļu satiksmes drošības direkcija, u.c. Attiecīgi, orderis rada vairākus klientam nelabvēlīgus riskus.

Pašreizējā ordera forma ir tik neliela, ka tajā fiziski nav iespējams ierakstīt pilnīgu „pilnvarojumu un tā apjomu”. Turklāt orderis ir neparocīgs tajā ziņā, ka tas ir iesniedzams un atstājams konkrētajā iestādē, kur advokāts klientam sniedz juridisko palīdzību. Tādējādi, piemēram, ja klientam jāsniedz juridiskā palīdzība gan zemesgrāmatu nodaļā, gan Uzņēmumu reģistrā, gan Rīgas apgabaltiesā, gan Krāslavas rajona tiesā, tad iznāk, ka advokātam, viena klienta dēļ ir jāizraksta 4 orderi. Šādā ziņā pilnvara tomēr ir ērtāks dokuments par orderi, jo, pirmkārt, tāpat kā pase tā nav iesniedzama konkrētajā iestādē, bet tikai uzrādāma, un, otrkārt, tā ir vienā eksemplārā un nav katru reizi jāpārraksta no jauna.

Zvērinātas advokātes Danas Rones veikto interviju laikā vairākkārtīgi tika uzklauts viedoklis, ka orderis ir savā ziņā lieks dokuments. No vienas puses, orderis apliecina advokāta pilnvarojumu klientam sniegt juridisko palīdzību. Tomēr, no otras puses, orderi nevar uzskatīt par pilnvaru, jo to nav izsniedzis klients, bet pats sev izrakstījis advokāts. Tādējādi sanāk, ka orderis apliecina tikai faktu, ka advokāts sniedz juridisko palīdzību. Tomēr šo faktu tikpat labi apliecina pati advokāta klātbūtne un esamība lietā. Advokāts kā profesionāls un augsti kvalificēts jurists

sniedz juridisko palīdzību saskaņā ar Advokatūras likuma 3. pantu. Arī citi normatīvie akti prezumē, ka advokāts darbojas tieši kā juridiskās palīdzības sniedzējs. Tāpēc orderim nevajadzētu atkārtoti apliecināt, ka advokāts tiešām ir juridiskās palīdzības sniedzējs. To apliecina advokāta apliecība un, iespējams, klienta izdota pilnvara. Orderis nevar pierādīt papildus neko tādu, ko pierāda advokāta apliecība un pilnvarojums.

Tāpat zvērinātas advokātes Danas Rones veikto interviju laikā arī saņemta informācija, ka advokātu apliecības šobrīd ir viegli viltojamas un, iespējams, tāpēc ir radīts orderis, kas vēl papildus apliecina advokāta pilnvaras darboties konkrētajā lietā. Turpretim, ja advokātu apliecības tiktu drošības un pretviltošanas ziņā uzlabotas, tad vairākos gadījumos pietiktu tikai ar advokāta apliecības uzrādīšanu un klienta izsniegtās pilnvaras uzrādīšanu.

Advokātu padome 10.07.2008. vēstulē zvērinātai advokātei Danai Ronei informēja, ka: „advokāta pilnvarojumu apstiprina viņa orderis” un ka: „grozījumi Advokatūras likumā, papildinot to ar 48.-1. pantu, nostiprinājuši tiesību normā šo viedokli.” Tiešām, jaunais 48.-1. pants, kas stājās spēkā 23.07.2008., nozīmē, ka advokātam vairāk nav nepieciešama notariāli apliecināta pilnvara, bet tikai orderis, kā arī advokāta apliecība, kas, savukārt, apliecina advokāta statusu. Tā kā šī norma stājās spēkā neilgi pirms pētījuma beigām, tad vēl ir pārāgri sniegt viedokli par šīs normas efektivitāti.³⁰ Tādējādi maģistra darba autors norāda, ka Advokātu padomes izpratnē advokāta statusu apliecina tieši advokāta apliecība, nevis pats advokāta orderis.

Zvērinātas advokāte un pasniedzēja Dana Rone ir aprakstījusi advokāta orderi arī citā publikācijā žurnālā „Jurista Vārds”, kurā tiek atspoguļots juristu semināra notikumi un juristu diskusijas par advokāta ordera institūtu.

Kā zināms, Latvijā advokāts sniedz klientam juridisko palīdzību, pamatojoties uz advokāta orderi, bet pārstāvību kopumā veic uz pilnvaras pamata. Šāda kārtība Latvijā ir kopš padomju laikiem, un ilgstoši neviens nav apšaubījis ordera lietderību un izcelsmi. Tomēr semināra diskusijas pierādīja, ka advokāta orderis vērtējams kā vistiešākais padomju laika atavisms, kas vispār nav pazīstams attīstītajās Rietumvalstīs. Tā, piemēram, Lielbritānijas advokātiem, lai kur viņi pārstāvētu savu klientu – tiesā vai jebkurā citā vietā, nekāds orderis, pat ne pilnvara nav jāuzrāda. Pilnīgi pietiek, ja advokāts mutiski apgalvo, ka viņam ir tiesības pārstāvēt klientu. Lielbritānijas sabiedrība un tiesiskais regulējums attiecībā pret advokātiem ir veidots tā, ka visa pamatā ir paļāvība un uzticēšanās tam, ka advokāts patiešām ir tiesīgs pārstāvēt klientu. Gadījumā, ja advokāts būtu melojis par savām tiesībām, viņš vienkārši zaudētu advokāta

³⁰ Rone D. Latvijas advokatūras sistēmas darbības izvērtējums, tās loma juridiskās palīdzības sniegšanā un attīstības perspektīvas. Pētījums, 2008. 8.septembris, 66.-67.lpp.

licenci. Tādā veidā Lielbritānijā par pamatu tiek pieņemts, ka advokāts patiešām ir tiesīgs pārstāvēt klientu, ja vien netiek pierādīts pretējais. Turpretim postpadomju valstīs, ieskaitot Latviju, ir pretēja sākotnējā nostāja. Proti, kamēr netiek pierādīts, ka advokāts tiešām ir pilnvarots pārstāvēt klientu (uzrādot orderi vai pilnvaru), tikmēr advokātam nav jātic.

Ar advokāta orderi kā atavismu ir saskārusies arī Moldova, kurā šobrīd notiek tieslietu reforma un ir nodoms advokātu orderus atcelt. Šim dokumentam nav nekāda sevišķa juridiska spēka. Tā vietā svarīgs ir advokāta goda vārds un risks nepatiesas pārstāvības gadījumā zaudēt advokāta licenci. Savukārt Kazahstānā advokāta orderi vēl joprojām pastāv, jo tas saistīts ar nodokļu aprēķina sistēmu. Kazahstānā orderus izsniedz Tieslietu ministrija, lai nodokļu ziņā kontrolētu advokātus.

Krievijā, tāpat kā Latvijā, bez advokāta ordera advokāts nevar tikties ar klientu brīvības atņemšanas iestādēs. Tādējādi ieslodzītie nevar saņemt juridisko palīdzību no nevienas citas personas, tikai no advokāta. Piemēram, ja ieslodzītajam nav vajadzīga juridiskā konsultācija par krimināllietas jautājumu, bet, piemēram, ģimenes vai īres tiesību jautājumos, šādu konsultāciju var saņemt tikai no advokāta, jo citiem juridiskās palīdzības sniedzējiem, kas nav advokāti, ieeja brīvības atņemšanas iestādē pie klienta ir liegta. Krievijas pārstāvis seminārā izteica viedokli, ka advokāta orderu esamība drīzāk ir valsts iestāžu kontrole pār advokātiem.

Semināra dalībnieki atzina, ka advokāta ordera pastāvēšana liecina par uzticības neesamību gan valstī, gan advokatūrā pret advokātiem. Ordera ģenealoģija ir saistīta gan ar advokātu iekšējo uzticēšanos un kontroli – par klientu lietu uzņemšanos, finanšu pārskatu, advokātu darbību, gan ar sabiedrības un valsts pārvaldes iestāžu uzticību. Atšķirība starp uzticību un kontroli rada problēmas. Gadījumos, ja uzticība pret advokātiem ir zema, kā tas ir vairumā postpadomju valstu, darbojas advokātu papildu kontroles mehānisms – advokāta orderis.

Seminārā tika izteikts vairāku valstu advokātu pieņēmums, ka advokāta orderim visādi citādi nav nekādas juridiskas nozīmes, jo pamats šim dokumentam ir pieņēmums, ka „visi ir krāpnieki”. Turpretim valstīs, kurās advokātiem uzticas, piemēram, Vācijā, Lielbritānijā, ASV, Ungārijā un Čehijā, nav nepieciešamības nekādi pierādīt tiesības pārstāvēt klientu. Pietiek ar advokāta apliecības uzrādīšanu un apgalvojumu, ka advokāts sniedz palīdzību konkrētajam klientam. Ja advokāts melo, ka viņam ir tiesības kādu pārstāvēt, advokātam vienkārši tiek atņemta licence. Tāpēc nekāds orderis nav vajadzīgs, jo šo drošību dod advokāta apliecība un risks, ka advokāts melojot var zaudēt licenci.³¹

³¹ Rone D. Jurista profesijas reforma. Jurista Vārds, 10.02.2009., nr. 6 (549).

Zvērināta advokāte Arta Snipe un zvērināts advokāts Normunds Šlitke savu viedokli par advokāta ordera institūtu un tā nepieciešamību ir pauduši žurnāla „Jurista Vārds” slejas „Domnīca / Eseja” publikācijā „Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi”.

Zvērināta advokāte Arta Snipe un zvērināts advokāts Normunds Šlitke, lai saprastu advokāta ordera būtību, apskatīja tā vēsturi. Advokātu orderis ir no sociālistiskajām tiesībām saglabājies elements, kas raksturīgs dažu postsociālisma valstu tiesībām, bet kas netiek praktizēts Kontinentālās Eiropas (romāņu-ģermāņu) tiesību loka Eiropas Savienības dalībvalstīs (sal. sk. Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.2001-17-0106, 4. sec.). Orderi sastopami vien atsevišķās bijušās Padomju Savienības valstīs, kas pieskaitāmas postpadomju (Eirāzijas) tiesību apakšsistēmai – piemēram Gruzijas Advokātu likuma 19.pants paredz, ka advokāta pilnvarojumu apliecina pilnvara vai orderis; salīdzinājumam: Igaunijas 2013.gadā pieņemtā Civilprocesa likuma 226.pants gluži pretēji paredz, ka advokāta pārstāvības tiesības tiek prezumētas, ja advokāts ierodas tiesā un uzstājas kā puses pārstāvis. Šāda pieeja atbilst Eiropas Savienības Tiesas reglamenta 44.panta pirmās daļas b) apakšpunktam un Eiropas Savienības tiesā pieņemtajai procesuālajai kārtībai, ka, ja nerodas pamatotas šaubas par pretējo, netiek apšaubīts advokāta, kas ieradies uz lietas izskatīšanu, pilnvarojums.

Advokatūras likuma 3. un 6.pantā ir nostiprināta advokāta neatkarība, tā tiesību normās nostiprinot Satversmes 92.pantā noteiktās ikvienas personas tiesības uz advokātu. No advokāta neatkarības principa izriet brīvprātības aspekts pušu attiecības – advokātu (atskaitot atsevišķus, likumā īpaši norādītus gadījumus) nevar norīkot (order) klienta pārstāvībai vai aizstāvībai (Advokatūras likuma 5. pants). Zvērināts advokāts lietas ved tieši un personiski, tieši vienojoties ar klientu par tā interešu pārstāvību (Advokatūras likuma 117.pants, arī 5.pants).

Citāda kārtība bija līdz Latvijas Republikas neatkarības atgūšanai un neatkarīgas advokatūras izveidošanai. Klienti līgumus slēdza ar advokātu kolēģijas juridiskajām konsultācijām, kas tālāk ar orderi norīkoja konkrētu advokātu. Tādējādi orderis bija pierādījums advokāta tiesībām pārstāvēt konkrēto klientu – organizāciju.

Šobrīd advokātu orderus, atkarībā no biroja nolikuma (ja advokāts nepraktizē individuāli), izraksta advokātu biroja vadītājs (partneris) vai paši advokāti. Arī individuāli praktizējošie advokāti orderus izraksta sev paši. Advokāta orderi var sastādīt, apstiprinot ar parakstu un advokāta, advokātu biroja (vai padomes) zīmogu, zvērināts advokāts vai zvērināta advokāta palīgs, kas saņēmis atļauju vest lietas bez patrona pārpilnvarojuma. Tādējādi ar brīdi, kad advokāta ordera izrakstīšana tika nodota pašiem advokātiem, orderis ir zaudējis savu sākotnējo publiskā akta jēgu un nozīmi (orderis kā trešās – augstākstāvošas – personas rīkojums (order)

pārstāvēt klientu), kļūstot par privātu aktu, formalitāti un nereti arī par apgrūtinājumu. Atbilstoši Kontinentālās Eiropas (romāņu-ģermāņu) tiesību loka pieejai, ordera funkciju var aizstāt jebkādas formas zvērināta advokāta apliecinājums par lietas uzņemšanos, kas var tikt noformēts jebkādā veidā – kā atsevišķs dokuments, vai iekļaujot to advokāta sastādītā procesuālā dokumentā.

Satversmes tiesa savulaik ir norādījusi, ka: „advokāta orderis ir publisks akts, kas apliecina advokāta juridiskās palīdzība sniegšanu (skat., 21.secinājumu lietā Nr.2013-04-01), taču vispārējie tiesību principi nosaka, ka publisku aktus var izdot vien uz ārēja normatīva akta pamata (sal. skat., Administratīvā procesa likuma 1.panta sesto daļu, 16.panta pirmo daļu, Advokatūras likuma 3. pantu). Tomēr no iepriekš aprakstītā izriet, ka ordera kā publiska akta spēks, ņemot vērā Latvijas tiesību sistēmu, ir apšaubāms, jo orderi advokāts sev izraksta (formāli – sevi norīko) pats.”

Jo vairāk – ārējos normatīvajos aktos nav noteikta nedz ordera aizpildīšanas kārtība, nedz arī tā adresēšanas kārtība. Ordera noformēšanas noteikumi ir ietverti Atzinumā par advokāta ordera saturu, kas apstiprināts ar Latvijas Zvērinātu advokātu padomes 2010.gada 20.decembra lēmumu Nr. 278. Advokatūras likuma 48.¹pants noteic, ka Latvijas Zvērinātu advokātu padome apstiprina ordera paraugu, šī norma neparedz deleģējumu Latvijas Zvērinātu advokātu padomei izdot ārēju normatīvo aktu, kas noteic ordera aizpildīšanas kārtību. Tādējādi ordera veidlapa kā tāda un tā aizpildīšanas kārtība uzskatāma par ieteikumu, bet ne regulējumu.

Orderis atšķirībā no pilnvaras civilprocesā tiek izmantots, lai nošķirtu gadījumus, kuros advokāts pārstāv klientu, no gadījumiem, kad advokāts sniedz tikai juridisko palīdzību (vai kriminālprocesā – ir aizstāvis; administratīvo pārkāpumu lietvedībā – vēl nenoteiktāk). Savukārt no stenogrammas Satversmes tiesas lietā Nr.2014-12-01 izriet, ka ordera jēga ir formāla – advokāta statusu apliecinoša; tas līdz šim tika izmantots kā pamats nošķiršanai, vai izdevumi par advokāta sniegto juridisko palīdzību ir atlīdzināmi no lietā zaudējušās puses. Tomēr, kā pareizi norādījusi Satversmes tiesas tiesnese S.Osipova – advokāts ir atpazīstams, ir lēmums par advokāta uzņemšanu Advokātu kolēģijā, ir amata zīmes, dati par viņu ir publiski pieejami, no kā izriet, ka paša advokāta noteiktas formas apliecinājums (orderis) savu jēgu zaudē. Šo pašu mērķi (apliecināt advokāta statusu) iespējams sasniegt arī ar jebkādas formas advokāta iesniegtu apliecinājumu tiesai, piemēram, amata nosaukumu pirms uzvārda, kā to dara prokurori, tiesneši, notāri, tiesu izpildītāji un citas tiesu sistēmai piederīgas personas. Turklāt ordera iesniegšana un esamība lietā pat pati par sevi neapliecina advokāta statusu – piemēram, ja persona ir bijusi advokāts laikā, kad notikusi pirmā tiesas sēde, turpinot lietas dalībnieka pārstāvību citās tiesas sēdēs šajā instancē, personai var būt lietā esošs izrakstīts orderis (arī kasācijas instancei adresēts,

piemēram, ja lieta jau vienreiz kasācijas instancē ir tikusi izskatīta) pat tad, ja persona darbību advokatūrā ir apturējusi vai arī no kolēģijas ir atskaitīta vai izslēgta. Citiem vārdiem sakot, ne jau orderis apliecina advokāta statusu, bet gan Latvijas Zvērinātu advokātu padomes lēmumi, kuri turklāt ir publiski un tieši no kuriem izriet tiesības un pienākumi advokātam lietot amata simbolus (amata zīmi, talāru), kā arī īstenot advokāta tiesības juridiskās palīdzības sasniegšanā un aizstāvībā.

Viedokļa sagatavošanas laikā aptaujājot kolēģus, autori konstatēja, ka advokātu starpā, vismaz attiecībā uz klientu pārstāvību civilprocesā un administratīvajā procesā, vairākums piekrīt iepriekš izteiktajam viedoklim lielākā vai mazākā mērā, praktiskas dabas problēmas saskatot vien kriminālprocesā, kur šobrīd orderis kalpo kā formālais apliecinājums advokāta pienākumam un tiesībām nodrošināt aizstāvību un sniegt juridisko palīdzību pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs, jo sevišķi brīvības atņemšanas iestādēs, piemēram, īslaicīgās aizturēšanas vietās vai izmeklēšanas cietumos. Tomēr arī kriminālprocesā, autoru ieskatā, orderim būtu jākalpo advokāta lietvedības ērtībai, proti, advokāts pēc saviem ieskatiem var izmantot vai nu birojā sagatavotu brīvas formas apliecinājumu, kas satur informāciju par pārstāvības pamatu (vienošanās vai valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšana) un pārstāvības apjomu vai arī, piemēram, ar advokatūras rekvizītiem labā poligrāfiskajā kvalitātē nodrukātu paškopējošo veidlapu, kas paredzēta aizpildīšanai galvenokārt tikai ar roku gadījumiem, kad apliecinājums jāgatavo ārpus biroja.

Ņemot vērā minēto, autori pauž viedokli, ka zvērinātiem advokātiem (sākotnēji – vismaz civilprocesā un administratīvajā procesā) būtu jāatsakās no ordera kā atsevišķa formāla dokumenta, kas raksturīgs tikai padomju tiesību loka vai postpadomju (Eirāzijas) tiesību apakšsistēmas valstīm, izgatavošanas, rakstveida apliecinājumu par savu statusu attiecīgajā lietā vai procesā sniedzot brīvā formā, t.sk., iekļaujot to procesuālo dokumentu tekstā vai paraksta zonā, kā to šobrīd dara visi citi tiesu sistēmai piederīgie.³²

Linards Muciņš, Rīgas Stradiņa universitātes Eiropas studiju fakultātes Politoloģijas katedras pasniedzējs un zvērināts advokāts savā publikācijā „Advokāta funkcija civilprocesā” arī ir pētījis advokāta pārstāvības un advokāta ordera institūtu. Salīdzinot civilprocesa dalībnieku statusu, redzam, ka pilnvarotais pārstāvis lietā var rīkoties tikai tam piešķirtās pārstāvības varas robežās. Šādu pārstāvības varu gan materiāli tiesiski, gan procesuāli tiesiski pilnvarotam pārstāvim piešķir pilnvardevējs, bet pilnvarotā pārstāvja darbības, nepārkāpjot pārstāvības varas robežas, ir saistošas pašam pilnvardevējam. Pilnvarotais pārstāvis šādā tiesiskā attiecībā atzīstams

³² Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].

par pilnvardevēja klientu, bet pilnvardevējs – par principālu jeb savas lietas saimnieku. Savukārt konkrētais advokāts konkrētā civilprocesā darbojas uz publiski tiesiska rīkojuma – ordera – pamata. Advokāts procesā veic savu publiski tiesisko funkciju – aizstāv un pārstāv civillietas dalībnieku, savu klientu. Advokāta mandāts izriet no publiskām tiesībām ex officio, un to nosaka publiskās, nevis privātās tiesības. Advokāts ar pārstāvja tiesību iegūšanu nesaņem no klienta nedz materiāli tiesisku, nedz procesuāli tiesisku pārstāvības varu. Civilprocesā lietas dalībnieks ir advokāta klients, bet advokāts ir šo publiski tiesisko klienta un advokāta attiecību saimnieks, tātad patrons (aizgādnieks, aizbildnieks procesā). Šīs klienta un patrona attiecības pieder publiskām tiesībām un sastāda officium, jo izcēlušās romiešu tiesībās (leg. XII tab. VIII, 21: Patronus si clienti fraudem fecerit, sacer esto.) un sākotnēji baudīja reliģijas, bet vēlāk publiskās varas aizsardzību (Dion. II, 8-11)³³. Civilprocesa likuma 86. panta pirmajā daļā norādītās tiesības advokātam pārstāvamā (klienta) vārdā izpildīt visas procesuālās darbības uzskatāms par publiski tiesisku advokāta procesuālu pilnvarojumu (mandātu), kas ietilpst aizstāvības un pārstāvības funkcijas saturā. Mutiskā tiesas procesā ar klienta līdzdalību praksē šī tiesība nerealizējas. Šīs advokāta funkcijas robežas, piemēram, lietas nolēmumu pārsūdzēšana apelācijas un kasācijas kārtībā, kā īpašs pilnvarojums papildus jānorāda advokāta orderī, kaut arī Civilprocesa 86.panta otrajā daļā noteiktais īpašais pilnvarojums, šķiet, nenosšķir procesuālās funkcijas no materiāli tiesiskām funkcijām. Advokāta dalība civilprocesā, kurā nepiedalās klients, paredz iespēju advokātam papildus pildīt arī pilnvarotā pārstāvja pienākumus. Šāda klienta rīcība prasa speciālas pilnvaras izsniegšanu advokātam (Civilprocesa likuma 85.panta trešās daļas otrais teikums).

Linards Muciņš ir secinājis, ka: „Konkrēts advokāts konkrētā civilprocesā klientu aizstāv un pārstāv, pamatojoties uz likumu, advokāta amata publisko statusu un publiski tiesisko rīkojumu – orderi.”³⁴

Maģistra darba autors nepiekrīt zvērinātas advokātas Danas Ronēs secinājumam, ka advokāta orderis visos gadījumos ir pilnvaras paveids. Civillikuma³⁵ 2291.pantā ir noteikts, ka pilnvarniekam var uzdot nevien vest atsevišķas un noteiktas lietas - ar speciālpilnvaru, - bet arī pārzināt visas pilnvarotāja lietas - ar universālpilnvaru, - kā arī tikai zināmas šķiras lietas - ar ģenerālpilnvaru. No minētā izriet, ka pilnvara ir vienpusējs tiesisks darījums, kas pauž tieši pilnvardevēja, nevis pilnvarnieka gribu. Savukārt, ņemot vērā, ka advokāta orderi izraksta pats

³³ Хвостов В. М. История Римского права. Москва: Университетская типография, 1905, с. 17–19; Дионисий Галикарнасский. Римские древности. Москва: Рубежи XXI, 2005, Т. I, с. 92–94; Кофанов Л. Л. Lex и Ius: возникновение римского права в VIII–III вв. до н.э. Москва: Статут, 2006, с. 131–135.

³⁴ Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums. Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 92.-93.lpp.

³⁵ Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 20.februāris, nr.41.

advokāts, tad šāds darījums var nepaust pilnvardevēja patieso gribu, bet tikai advokāta izpratni par atvietojamā patiesajām interesēm un apstākļiem, kuros varētu pieņemt, kā šī persona, ja viņai būtu bijusi izdevība izteikt savu gribu, būtu piekritusi šādai vietniecībai.

Maģistra darba autora prāt šādi apstākļi vairāk līdzinās Civillikuma 2325.pantā noteiktajai neuzdotajai lietvedībai. Tādējādi, pie apstākļiem, kad persona nav noslēgusi ar advokātu vienošanos par juridiskās palīdzības sniegšanu vai cita veida pārstāvību, advokāta orderis nav uzskatāms par pilnvaras paveidu, bet gan par apliecinājumu, ka advokāts ir uzņēmies vienpersoniski atvietojamā lietvedību, pēc savas izpratnes par atvietojamās personas patiesajām interesēm un apstākļiem, kuros varētu pieņemt, kā šī persona, ja viņai būtu bijusi izdevība izteikt savu gribu, būtu piekritusi šādai vietniecībai. Uz apstākļiem, kad advokāta orderis nav uzskatāms par pilnvaru, jo nesatur pārstāvamā gribas izteikumu, atsaucas arī Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nams savā 2015.gada 14.augusta spriedumā lietā Nr.A420527613, norādot, ka: „pieteicējs [...] Inspekcijai uzrādīja vien paša sastādītu un paša parakstītu advokāta orderi [...], kurš nesatur informāciju par klientes sniegto piekrišanu pieteicējam iepazīties ar viņas sensitīvo informāciju [...], proti, Inspekcija nevarēja pārliecināties par pieteicējas klientes patieso gribu, ir atzīstams, ka Inspekcija pamatoti [...] ir atteikusi izsniegt pieteicējam administratīvās lietas materiālus, kas cita starpā satur informāciju par klientes veselības stāvokli.”³⁶ Spriedumā rajona tiesa pamatojusies uz atziņām, ko šajā lietā izteicis Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments savā 2015.gada 29.maija spriedumā.³⁷

Tomēr pastāv arī situācijas, kurās atvietojamais ir noslēdzis ar advokātu vienošanos par juridiskās palīdzības sniegšanu. Šādā gadījumā maģistra darba autors piekrīt zvērinātas advokātes Danas Ronēs secinājumam, ka orderis ir pilnvaras paveids.

Nav strīdīgu viedokļu par to, ka advokāts drīkst izrakstīt sev orderi un uzņemties vest citas personas lietas, juridiskās palīdzības sniegšanas nolūkā. Maģistra darba autors saskata, pretrunas situācijā, kad persona ir noslēgusi vienošanos ar advokātu par juridiskās palīdzības sniegšanu vai cita veida pārstāvību. Proti - vai advokāts drīkst izrakstīt sev orderi, kas pārsniedz vienošanās robežas. No vienas puses, advokātam ir tiesības uzņemties vest citas personas lietas, nolūkā sniegt juridisko palīdzību, ievērojot šīs personas intereses. Tomēr no otras puses, ja advokāts ar personu ir noslēdzis vienošanos par juridiskās palīdzības sniegšanu vai cita veida pārstāvību, advokātam ir skaidri zināmas šīs personas sniegtā pilnvarojuma robežas un ir zināms

³⁶ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2015.gada 14.augusta spriedums lietā Nr.A420527613.

³⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.maija spriedums lietā Nr.SKA-0237-15.

skaidrs uzdevums. Maģistra darba autora skatījumā advokātam ir tiesības uzņemties vest šīs personas lietas bez personas sākotnējas piekrišanas, bet tikai tādas lietas ietvaros, ko advokāts uzņemas papildus lietai, par kuru panākta vienošanās. Maģistra darba autora skatījumā advokātam nav tiesības vienpusēji paplašināt sava pilnvarojuma apjomu lietā, par kuru noslēgta vienošanās un uzdots konkrēts uzdevums.

Maģistra darba autors uzskata, ka izveidojami divu veidu orderi ar nošķirošām vizuālām un satura pazīmēm, proti – viens, kas paredzēts gadījumos, kad advokāts pats izraksta orderi, otrs – kuru paraksta arī persona, kas saņem juridisko palīdzību. Tādējādi šaubu gadījumos būtu vieglāk personai pierādīt, ka advokāts ir darbojies bez saskaņošanas un, iespējams, pretēji personas interesēm.

Darba autors piekrīt juristu un aplūkoto publikāciju autoru vidū pastāvošajam viedoklim, ka advokāta orderis ir novecojis un neapdomīgs mantojums no padomju tiesībām un tā izmantošana Latvijas tiesībās sākotnēji vismaz civilprocesā un administratīvajā procesā ir pārtraucama. Ar tiesu varu Latvijā ir saistītas ne tikai tiesas, bet arī virkne personu un iestāžu, proti - Tieslietu ministrija, Tiesu administrācija, Prokurori, Zvērināti notāri, Zvērināti tiesu izpildītāji, Latvijas Tiesnešu mācību centrs, Tiesu namu aģentūra, Zemesgrāmatu nodaļas, Tiesneša palīgs, Tiesas konsultants, Kancelejas pārzinis, Tiesas sēžu sekretārs, Tiesas ziņnesis, Tiesas tulks, Tiesas administrators, Bāriņtiesa, Dzimtsarakstu nodaļa, kā arī Šķīrējtiesas.³⁸ Saskaņā ar Advokatūras likuma 5.pantu arī advokāti ir piederīgi tiesu sistēmai. Tikai un vienīgi advokātam ir paredzēts tiesu iestādēs vai valsts iestādēs iesniegt advokāta orderi, lai apliecinātu savas tiesības pārstāvēt personu. Nav iedomājama situācija, kad tiesnesis, ienākot tiesas sēdē, lietas dalībniekiem izsniedz orderi, ka tiesnesim ir tiesības šīs lietas izskatīt, vai tiesas sēžu sekretārs izsniedz orderi, kas apliecina, ka viņam ir tiesības lietas dalībnieku iepazīstināt ar lietas materiāliem. Minētajos gadījumos konkrētās tiesības tiek prezumētas ar pašas personas klātbūtni. Prokurori lietas materiālos iesniedz norīkojumu, kas apliecina, ka lietas iztiesāšanā uzturēt apsūdzību ir nosūtīts tieši konkrētais prokurors. Tomēr šādam dokumentam ir pamats, jo to prokurors sev neizraksta pats, kā arī prokurora norīkojums nav regulēts procesuālajās tiesībās.

³⁸ Institūcijas un personas. <https://www.tiesas.lv/institucijas-un-personas> [aplūkots: 08.02.2017.].

1.4. Advokāta orderis ārvalstīs

Amerikas Savienoto Valstu valdības izdotajā „Black's Law Dictionary” vārdnīcā ir atrodams termins „warrant of attorney”, kas latviešu valodā nozīmē advokāta orderis. Vārdnīcā sniegts sinonīms, kā arī skaidrojums:

- 1) pilnvara;
- 2) *Vēsturiski*. Klienta izdots rakstveida apliecinājums juristam, lai tas ierastos tiesā un panāktu konkrētai pusei labvēlīgu spriedumu.³⁹

Citā Amerikas Savienoto Valstu tiesību juridiskā terminu vārdnīcā termins „warrant of attorney” skaidrots šādi: „Rakstveida pilnvara, kas ļauj advokātam ierasties tiesā un personas vārdā parādu piedziņas lietā pieņemt parādu. Šis rakstveida dokuments parasti tiek izdots, lai varētu apliecināt, ka parakstošā persona samaksās parāda apmēru, kādu viņam vai viņai ir pienākums samaksāt, ja tiks pieņemts viņam vai viņai nelabvēlīgs spriedums [vainas atzīšana]. Dokuments parasti ietver rakstveida apliecinājumu, ka pret personu, kas parakstījis dokumentu, netiks celtas nekādas pretenzijas, ja personu apmierina dokumentā ietvertie pienākumi. Būtībā advokāta orderis ir apliecinājums par vainas atzīšanu un piekrišana prasības bezstrīdus piespiedu izpildei (šobrīd vairākumā štatu ir aizliegts šāds saīsināts sprieduma iegūšanas ceļš).”⁴⁰

Šī paša juridiskā termina sīkāks skaidrojums ir atrodams arī 1856.gadā publicētā juridisko terminu vārdnīcā. Vārdnīcā ir norādīts, ka termins „warrant of attorney” nozīmē:

- 1) Advokāta orderis ir rakstveida dokuments, kas adresēts vienam vai vairākiem advokātiem savā vārdā, ļaujot tiem pamatā ierasties jebkurā tiesā, vai kādā konkrētā tiesā, tās personas vārdā, kas izsniegusi šo dokumentu, un atzīt spriedumu kādas konkrētas personas labā un vārdā, izskatot parāda piedziņas prasības, un parasti satur nosacījumus, lai persona netiktu kavēta.
- 2) Vispārējā pilnvara parasti tiek kvalificēta pēc saites, kas parasti tos saista, kopā ar nosacījumiem, kas tajā iekļauti, vai arī pēc rakstiskā atsaukuma pamatojuma, un attur kreditoru no nekavējošas tā izmantošanas. Parasti tam jābūt dokumenta formē, bet acīmredzot, ne obligāti.

³⁹ Black's Law Dictionary. USA: US Gov., 2009, pg 4906.

⁴⁰ West's Encyclopedia of American Law, edition 2. The Gale Group, Inc., 2008.

- 3) Šis instruments tiek izdots kreditoram kā nodrošinājums. Izmantojot to, viņš var parakstīt spriedumu un nodot izpildei bez nepieciešamības gaidīt darbību izbeigšanu.
- 4) Advokāta orderis, kas tiek izdots kā piekrišana prasījuma bezstrīdus piespiedu izpildei, nav atsaucams un arī atsaucot orderi, spriedums vienalga paliek spēkā. Pamatā parādnieka nāve ir uzskatāma kā atsaukums.
- 5) Viens advokāta orderis ir derīgs tikai vienam spriedumam. Ja uz tā paša advokāta ordera pamata tiek izdots vēl viens spriedums, tad uzskatāms par pretlikumīgu.⁴¹

No minētā maģistra darba autors secina, ka valstīs, kurās valsts valoda ir angļu valoda, advokāta ordera termins ir pazīstams tikai kā vēsturisks dokuments, kas mūsdienās vairs netiek izmantots. Tā vietā tiek lietots termins „power of attorney”, kas latviešu valodā tiek uzskatīta par pilnvaru. Advokāta orderis pildīja arī pavisam citu funkciju. Proti – tas uzskatāms par dokumentu, ar kas dod tiesības citas personas vietā atzīt vainu vai atzīt prasījumu, tādējādi piekrītot prasījuma bezstrīdus piespiedu izpildei. Šāda dokumenta saņemšana varēja būtiski saīsināt sprieduma saņemšanu, jo ar tā palīdzību varēja iztikt bez prasījuma pierādīšanas, pierādījumu iesniegšanas un pierādījumu pārbaudes. Tomēr mūsdienās šādu dokumentu parakstīšana nav spēkā esoša un pat nelegāla.

Turklāt arī, kā redzams no vārdnīcā pieejamā skaidrojuma, advokāta orderis nebija pazīstams kā kādas institūcijas izsniegts rīkojums, bet gan kā klienta izsniegts rakstveida juridisks akts, kas ietvēra klienta vienpusēju gribas izteikumu. Tādējādi vārdnīcā aprakstītais advokāta orderis kalpoja tieši tāpat kā šobrīd Latvijas Republikas tiesībās pastāvošais pilnvaras institūts.

Uz faktu, kas vairums pasaules valstu advokāta orderis kā tiesību institūts šobrīd nepastāv, norāda arī zvērināta advokāte Arta Snipe un zvērināts advokāts Normunds Šlitke. Ordera būtību atklāj tā vēstures izpēte. Advokātu orderis ir no sociālistiskajām tiesībām saglabājies elements, kas raksturīgs dažu postsociālisma valstu tiesībām, bet kas netiek praktizēts Kontinentālās Eiropas (romāņu-ģermāņu) tiesību loka Eiropas Savienības dalībvalstīs (sal. sk. Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija sprieduma lietā Nr.2001-17-0106, 4.sec.). Orderi sastopami vien atsevišķās bijušās Padomju Savienības valstīs, kas pieskaitāmas postpadomju (Eirāzijas) tiesību apakšsistēmai – piemēram, Gruzijas Advokātu likuma 19.pants paredz, ka advokāta pilnvarojumu apliecina pilnvara vai orderis; salīdzinājumam: mūsu ziemeļu kaimiņa – Igaunijas 2013. gadā pieņemtā Civilprocesa likuma 226.pants gluži pretēji paredz, ka advokāta pārstāvības tiesības tiek

⁴¹ Bouvier J. A Law Dictionary, Adapted to the Constitution and Laws of the United States. 1856.

prezumētas, ja advokāts ierodas tiesā un uzstājas kā puses pārstāvis. Šāda pieeja atbilst Eiropas Savienības Tiesas reglamenta 44.panta pirmās daļas b) apakšpunktam un Eiropas Savienības tiesā pieņemtajai procesuālajai kārtībai, ka, ja nerodas pamatotas šaubas par pretējo, netiek apšaubīts advokāta, kas ieradies uz lietas izskatīšanu, pilnvarojums.⁴²

Arī Danas Rones atspoguļojumā par juristu seminārā notikušajām diskusijām, tiek norādīts, ka advokāta orderis vērtējams kā vistiešākais padomju laika atavisms, kas vispār nav pazīstams attīstītajās Rietumvalstīs. Tā, piemēram, Lielbritānijas advokātiem, lai kur viņi pārstāvētu savu klientu – tiesā vai jebkurā citā vietā, nekāds orderis, pat ne pilnvara nav jāuzrāda. Pilnīgi pietiek, ja advokāts mutiski apgalvo, ka viņam ir tiesības pārstāvēt klientu.

Turpretim postpadomju valstīs, ieskaitot Latviju, ir pretēja sākotnējā nostāja. Proti, kamēr netiek pierādīts, ka advokāts tiešām ir pilnvarots pārstāvēt klientu (uzrādot orderi vai pilnvaru), tikmēr advokātam nav jātic.

Ar advokāta orderi kā atavismu ir saskārusies arī Moldova, kurā šobrīd notiek tieslietu reforma un ir nodoms advokātu orderus atcelt.

Savukārt Kazahstānā advokāta orderi vēl joprojām pastāv, jo tas saistīts ar nodokļu aprēķina sistēmu. Kazahstānā orderus izsniedz Tieslietu ministrija, lai nodokļu ziņā kontrolētu advokātus.

Krievijā, tāpat kā Latvijā, bez advokāta ordera advokāts nevar tikties ar klientu brīvības atņemšanas iestādēs. Tādējādi ieslodzītie nevar saņemt juridisko palīdzību no nevienas citas personas, tikai no advokāta. Piemēram, ja ieslodzītajam nav vajadzīga juridiskā konsultācija par krimināllietas jautājumu, bet, piemēram, ģimenes vai īres tiesību jautājumos, šādu konsultāciju var saņemt tikai no advokāta, jo citiem juridiskās palīdzības sniedzējiem, kas nav advokāti, ieeja brīvības atņemšanas iestādē pie klienta ir liegta. Krievijas pārstāvis seminārā izteica viedokli, ka advokāta orderu esamība drīzāk ir valsts iestāžu kontrole pār advokātiem.

Vācijā, Lielbritānijā, ASV, Ungārijā un Čehijā, nav nepieciešamības nekādi pierādīt tiesības pārstāvēt klientu.⁴³

Maģistra darba autors uzskata, ka Latvijai, kas piemēro Eiropas Savienības tiesības, ģeogrāfiski atrodas Eiropā, kā arī tā pieder pie romāņu-ģermāņu tiesību lokam, Latvijas tiesības arī advokāta ordera jautājumā ir jāpietuvina līdzīgu valstu regulējumam un jāatsakās no advokāta ordera.

⁴² Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams:

<http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].

⁴³ Rone D. Jurista profesijas reforma. Jurista Vārds, 10.02.2009., nr. 6 (549).

Advokāta orderis ne tikai vairs nepilda savu sākotnējo mērķi, bet tas arī nav sastopams valstīs, kurās ir līdzīgs tiesību regulējums. Tādējādi Latvijai, arī sekojot citu valstu praksei, būtu jāatsakās no advokāta ordera. Citu valstu prakse ir pierādījums tam, ka tiesību sistēma un advokāti var veiksmīgi darboties arī bez advokāta ordera palīdzību.

Tomēr maģistra darba autors piebilst, ka, lai arī būtu tikai loģiski atteikties no advokāta ordera, kā pārstāvības apliecināšanas dokumenta, Latvijas sabiedrība, tiesas un iestādes šādām pārmaiņām nav gatava. Jebkurš valsts iestādes darbinieks, tajā skaitā – tiesas sēžu sekretārs, vēlēšies, lai lietas materiālos būtu pierādījums, ka konkrēts advokāts ir norādījis iestādes darbiniekam, kādu klientu pārstāv, ka advokātam šādas tiesības ir, un kāds ir tiesību apjoms. Latvijā jebkurš valsts iestādes darbinieks baidīsies izsniegt kopiju vai ļaut iepazīties ar lietas materiāliem advokātam, kurš tikai ai ierašanos un mutiski prezentē, ka viņam ir tiesības veikt konkrētās darbības konkrētā klienta labā.

2. ADVOKĀTA ORDERIS – PAMATS IZDEVUMU PAR JURIDISKO PALĪDZĪBU ATGŪŠANAI

2.5. Aktuālais regulējums tiesību normatīvajos aktos

Atlīdzības par lietas vešanu atmaksāšana pusei, kurai par labu taisīts spriedums, Latvijā ir pazīstama jau vismaz kopš 1937.gada. Atlīdzība par lietas vešanu, t.i., varbūtējo izdevumu atmaksa par advokāta pieaicināšanu padoma došanai vai aizstāvēšanai, tajā laikā bija noteikta 10% līdz 0,5% apmērā no prasības summas. Jo augstāka prasības summa, jo mazāks takses % apmērs. Pirmā instancē piesprieda 2/3 no takses, otrā instancē 1/3. Par lietas vešanu Senātā atlīdzība bija noteikta 1/4 apmērā no takses par pilnu lietas vešanu abās instancēs kopā. Prasībās par neizmaksātu darba algu prasītājam pirmā instancē varēja piespriest 25% lietas vešanas izdeumu segšanai.⁴⁴

Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punktā ir noteikts, ka atlīdzināmi izdevumi advokāta palīdzības samaksai. Civilprocesa likuma 85.panta trešajā daļā ir noteikts, ka advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis. Tomēr Civilprocesa likumā nav ietverts gramatisks regulējums, kas tieši noteiktu, ka advokāta palīdzības samaksas izdevumu atlīdzināšanas obligāts noteikums ir advokāta ordera iesniegšana.

Administratīvā procesa likumā likumdevējs iekļāvis divus savstarpēji līdzīgus tiesību institūtus, kas ļauj atgūt izdevumus par juridiskās palīdzības saņemšanu. Proti – Administratīvā procesa likuma 18.pants, kas regulē izdevumu, kas radušies konkrētajā procesā, atlīdzināšanu, un 92.pants, kas savukārt regulē zaudējumu atlīdzināšanu. To, ka Administratīvā procesa likumā ir iekļauti divi savstarpēji līdzīgi tiesību institūti, kas turklāt ir viens otram līdzās pastāvoši, apstiprina arī judikatūra, proti - Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments savā 2011.gada 6.maija spriedumā lietā Nr.SKA-155/2011, norādīja, ka: „Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtās daļas piemērošana neizslēdz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešās daļas piemērošanu.”⁴⁵

Administratīvā procesa likuma 18.pants sastāv no septiņām daļām, kas nosaka:

- 1) administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas, ja likumā nav noteikts citādi;

⁴⁴ Čakste K. Civilprocess. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016, 107.lpp.

⁴⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 6.maija spriedums lietā Nr.SKA-155/2011.

- 2) par administratīvo procesu tiesā maksā valsts nodevu un drošības naudu šā likuma 13. nodaļā noteiktajā kārtībā un apmērā;
- 3) Ministru kabinets nosaka, kādā kārtībā un apmērā administratīvajā procesā tiesā no valsts budžeta izmaksā atlīdzību lieciniekiem, tulkiem un ekspertiem;
- 4) ja iestādē izskatāmā administratīvā lieta ir sarežģīta, iestāde pēc fiziskās personas lūguma, ievērojot šīs personas mantisko stāvokli, lemj par atlīdzību tās pārstāvim. Par pārstāvi šādos gadījumos var būt persona, kura var būt par juridiskās palīdzības sniedzēju Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma izpratnē. Atlīdzību izmaksā iestāde. Pārstāvim izmaksājamās atlīdzības apmēru, piešķiršanas un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabinets;
- 5) valsts nodrošināto juridisko palīdzību, ievērojot lietas sarežģītību un fiziskās personas mantisko stāvokli, pēc personas lūguma piešķir, pamatojoties uz tiesas (tiesneša) lēmumu, pēc pieteikuma saņemšanas tiesā līdz galīgā tiesas nolēmuma spēkā stāšanās brīdim. Tiesa (tiesnesis) lēmumu par lūgumu piešķirt juridisko palīdzību pieņem mēneša laikā pēc lūguma izteikšanas dienas;
- 6) Juridiskās palīdzības administrācija valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniedzēju norīko septiņu dienu laikā pēc tiesas (tiesneša) lēmuma saņemšanas. Juridiskās palīdzības apjomu un atlīdzības apmēru nosaka saskaņā ar normatīvajiem aktiem par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības apjomu, samaksas apmēru, atlīdzināmajiem izdevumiem un to samaksas kārtību;
- 7) ja zudis pamats valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības sniegšanai vai tiek konstatēti apstākļi juridiskās palīdzības pārtraukšanai, tiesa (tiesnesis) pieņem lēmumu par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pārtraukšanu un triju dienu laikā to nosūta Juridiskās palīdzības administrācijai.

Kā redzams, Administratīvā procesa likuma 18.panta normas atšķiras no Civilprocesa likuma 44.panta normām, izvirzot papildus prasības. Administratīvā procesa likuma normas ir pilnīgākas, precīzākas un skaidrāk saprotamas. To piemērošanai nav nepieciešama judikatūra, jo tiesību normas viegli piemērot, bez tiesību normu iztulkošanas metožu piemērošanas. Administratīvā procesa likuma tiesību normas ir viegli saprotamas jau no to gramatiskā jēguma. Savukārt Civilprocesa likuma norma, kas paredz, ka atlīdzināmi izdevumi advokāta palīdzības samaksai, ir gramatiski vienkārša, taču tās pilnīgai izprašanai nepieciešams pielietot tiesību normu tulkošanas metodes, kā arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir atzinusi par nepieciešami šīs tiesību normas tulkošanai radīt judikatūru.

Administratīvā procesa likumā likumdevējs izvirzījis šādas papildu prasības, kam jāiestājas, lai lietā tiktu atlīdzināti izdevumi par juridiskās palīdzības saņemšanu:

- 1) administratīvajai lietai jābūt sarežģītai;
- 2) jāņem vērā juridiskās palīdzības saņēmējas personas mantiskais stāvoklis;
- 3) juridiskās palīdzības sniedzējam (pārstāvim) ir jābūt personai, kas var būt par juridiskās palīdzības sniedzēju Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma izpratnē.

Saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma⁴⁶ 30.panta pirmo daļu līgumu par juridiskās palīdzības sniegšanu var slēgt ar (juridiskās palīdzības sniedzēji Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma izpratnē ir):

- 1) personu, kura saskaņā ar Advokatūras likuma 4.pantu var būt par advokātu Latvijas Republikā;
- 2) zvērinātu notāru;
- 3) zvērinātu tiesu izpildītāju;
- 4) valsts atzītu augstskolu, kas ne mazāk kā piecus gadus nepārtraukti īsteno akreditētu studiju programmu, kuras apguves rezultātā tiek piešķirta jurista kvalifikācija un kurā juridiskās palīdzības sniegšanai izveidoto kursu vai vienību vada tiesību zinātņu doktors;
- 5) rīcībspējīgu fizisko personu, kura atbilst visām šādām prasībām:
 - a. apguvusi akreditētu tiesību zinātņu studiju programmu augstskolā (akadēmiskā studiju programma tiesību zinātnēs vai otrā līmeņa augstākā profesionālā studiju programma tiesību zinātnēs un jurista kvalifikācija),
 - b. prot valsts valodu,
 - c. ir ar nevainojamu reputāciju,
 - d. ir darbojusies juridiskajā specialitātē vismaz piecus gadus pēc šā punkta "a" apakšpunktā minētās kvalifikācijas iegūšanas;
- 6) biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrētu biedrību vai nodibinājumu, kas atbilst šādām prasībām:
 - a. ne mazāk kā piecus gadus nepārtraukti ir nodrošinājis juridiskās palīdzības sniegšanu,

⁴⁶ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 1.aprīlis, nr.52 (3210).

- b. nodrošina, ka juridisko palīdzību sniedz persona, kas atbilst šā panta pirmās daļas 1., 2., 3. vai 5.punktā minētajām prasībām,
- c. tam nav pasludināts vai uzsākts maksātnespējas vai likvidācijas process,
- d. tam nav nodokļu un valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu parādu,
- e. tā profesionālajā darbībā nav konstatētas pretlikumīgas darbības.

No Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtās daļas otrā teikuma izriet, ka par juridiskās palīdzības sniedzēju administratīvajā procesā var būt ne tikai advokāts, līdz ar to atlīdzību fiziskā persona var saņemt arī, vēršoties pie personas, kas ieguvusi jurista kvalifikāciju, bet nav advokāta statusā.

Papildus minētajiem atlīdzināšanas noteikumiem, pārstāvim izmaksājamās atlīdzības apmēra, piešķiršanas un izmaksas kārtības noteikumi ietverti arī 2004.gada 24.augusta Ministru kabineta noteikumos Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta”⁴⁷. Minēto Ministra kabineta noteikumu 3.punktā ir noteikts, ka atlīdzību pārstāvim izmaksā, pamatojoties uz šādiem dokumentiem:

- 1) iestādes vai tiesas lēmumu par atlīdzības izmaksāšanu;
- 2) uzziņu par pārstāvja piedalīšanos administratīvajā lietā.

2004.gada 24.augusta Ministru kabineta noteikumu Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta” 5.punktā ir noteikts, ka „lai saņemtu atlīdzību par pārstāvja pienākumu veikšanu administratīvajā lietā tiesā, pārstāvis mēneša laikā pēc minēto pienākumu veikšanas iesniedz Tiesu administrācijā iesniegumu par atlīdzības saņemšanu, tiesas lēmumu un uzziņu.” Tātad minēto Ministru kabineta noteikumu 3.punktā noteiktie dokumenti ir iesniedzami tikai kopā.

Iepazīstoties ar 2004.gada 24.augusta Ministru kabineta noteikumiem Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta”, maģistra darba autors ir secinājis, ka noteikumos ietvertās tiesību normas neatbilst *Euro* ieviešanas kārtības likuma⁴⁸ 30.panta pirmās un otrās daļas noteikumiem, kas nosaka, ka: „Ministrijas, Valsts kanceleja, Finanšu un kapitāla tirgus komisija un Latvijas Banka sagatavo to tiesību aktu grozījumu projektus, kurus nepieciešams pielāgot *euro* ieviešanai”, kā arī, ka: „Ministru kabinets nodrošina, lai to Ministru kabineta noteikumu, Ministru

⁴⁷ Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta: Ministru kabineta 2004.gada 24.augusta noteikumi nr.735.

⁴⁸ Euro ieviešanas kārtības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. 15.februāris, nr.33 (4839).

kabineta rīkojumu, Ministru kabineta instrukciju un Ministru kabineta ieteikumu projekti, kuri ir būtiski tiesiskās noteiktības nodrošināšanai un kuros ietvertie grozījumi ir saistīti ar *euro* ieviešanu Latvijas Republikā, tiktu sagatavoti un izdoti Ministru kabineta noteiktajā kārtībā un termiņos, un ievēro nosacījumu, ka attiecīgie dokumenti stājas spēkā *euro* ieviešanas dienā.” 2004.gada 24.augusta Ministru kabineta noteikumu Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta” 6.punktā un 7.punktā joprojām izmaksājamās summas ir noteiktas latos, līdz ar to Ministru kabinetam būtu jāizdara attiecīgi grozījumi minētajos punktos, lai tie atbilstu vienīgajam likumīgajam maksāšanas līdzeklim Latvijas Republikā – *euro*.

Administratīvā procesa likuma 92.pantā ir noteikts, ka: „ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. Tiesības administratīvā procesa kārtībā prasīt atlīdzinājumu attiecināmas arī uz gadījumiem, kad zaudējumi vai kaitējums nodarīts ar iestādes vai izpildiestādes (izņemot gadījumu, kad izpildiestāde ir tiesu izpildītājs) nepamatotu rīcību administratīvā procesa izpildes stadijā.”

Mg.iur. un Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes doktorante Inga Bērtaite savā rakstā žurnālā „Jurista Vārds” tabulā konspektīvā veidā atspoguļojusi būtiskākās atšķirības juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanai Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtās daļas kārtībā un 92.panta kārtībā.

Juridiskās palīdzības institūts:

- 1) attiecas tikai uz procesa dalībnieka, kas ir fiziskā persona, pārstāvi;
- 2) piemērojams tikai pamatlietas izskatīšanas ietvaros;
- 3) viens no juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas priekšnoteikumiem ir procesa dalībnieka, kurš lūdz atlīdzināt juridiskās palīdzības izmaksas, mantiskais stāvoklis;
- 4) viens no juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas priekšnoteikumiem ir lietas sarežģītība;
- 5) juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana nav atkarīga no iespējamā lietas iznākuma;
- 6) atlīdzinājumu izmaksā procesa dalībnieka, kurš lūdz atlīdzināt juridiskās palīdzības izmaksas, pārstāvim.

Savukārt zaudējumu atlīdzinājuma institūts:

- 1) attiecas gan uz procesa dalībnieka, kas ir fiziskā persona, gan uz procesa dalībnieka, kas ir juridiskā persona vai šādu personu apvienība, pārstāvi;
- 2) var tikt piemērots gan pamatlietas ietvaros, gan pēc tam, kad pamatlietas izskatīšana pēc būtības pabeigta;
- 3) procesa dalībnieka mantiskais stāvoklis nav juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas priekšnoteikums;
- 4) lietas sarežģītība nav juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas priekšnoteikums;
- 5) parasti administratīvā akta vai faktiskās rīcības prettiesiskuma konstatācija ir viens no juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas priekšnoteikumiem;
- 6) atlīdzinājumu izmaksā procesa dalībniekam, kurš tiek pārstāvēts.⁴⁹

Gadījumā, ja administratīvās lietas iznākums ir par labu fiziskai personai, administratīvajā procesā šai personai ir iespēja izvēlēties sev izdevīgāko risinājumu, proti - izmantot iespēju saņemt atlīdzību par juridisko palīdzību vai atgūt izdevumus, pamatojoties uz tiesībām saņemt atlīdzinājumu par zaudējumiem, kas pamatoti ar izdevumiem par juridiskās palīdzības saņemšanu. Pie apstākļiem, kad lietas iznākums ir par labu fiziskai personai, teorētiski izdevīgāk ir izmantot zaudējumu atlīdzinājuma institūtu, jo nav nepieciešams pierādīt lietas sarežģītību un personai nav jābūt sliktam mantiskajam stāvoklim, lai taisnīgi saņemtu izdevumus. Turklāt privātpersonai ir svarīgs arī atlīdzības samaksas brīdis, proti – lai saņemtu atlīdzību, izmantojot juridiskās palīdzības institūtu, nav nepieciešams gaidīt lietas iznākumu un to var saņemt jau lietas gaitā, kas ir pretēji zaudējumu atlīdzības institūtā, kuras izmantošanas gadījumā atlīdzību iespējams saņemt tikai pēc spēkā stājušās nolēmuma.

Autors atzīmē, ka tiesību normas pēc to gramatiskā tulkojuma neaizliedz fiziskai personai vispirms izmantot juridiskās palīdzības institūtu, un, ja izdevumi tomēr ir lielāki, nekā tos atlīdzina saskaņā ar 2004.gada 24.augusta Ministru kabineta noteikumiem Nr.735 „Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta”, papildus atlīdzību saņemt, arī, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 92.pantu.

Autoraprāt juridiskās palīdzības institūtā prasība pēc mantiskā stāvokļa izvērtējuma iekļauta, pamatojoties uz apstākli, ka atlīdzību pārstāvim piešķir, neatkarīgi no tā vai lietas

⁴⁹ Bērtaite I. Juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana administratīvajā procesā. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/255641-juridiskas-palidzibas-izmaksu-atlidzinasana-administrativaja-procesa/> [aplūkots 01.02.2017]

iznākums ir labvēlīgs pārstāvamajam, kas atzīstams par loģisku un pamatotu. Kā to savā 2010.gada 11.jūnija lēmumā ir atzinusi Satversmes tiesa lietā Nr.2010-11-01: „gan fiziskā persona, gan juridiskā persona administratīvajā procesā iepretim publisko tiesību juridiskajai personai atrodas salīdzinoši vājākā tiesiskajā pozīcijā. Šis apstāklis ir pamatots ar pieņēmumu, ka administratīvajā procesā pušu - valsts un privātpersonas - faktiskās iespējas nav vienlīdzīgas. Valsts un privātpersona atrodas nevienlīdzīgā stāvoklī, jo valstij ir pieejami cilvēkresursi, kā arī daudz lielāki materiālie resursi nekā privātpersonai un līdz ar to ir strukturāls pārsvars procesa virzībā. Tāpēc pušu objektīvā nevienlīdzība ir jālīdzsvaro.”⁵⁰ Līdz ar to ir loģisks pamatojums, ka gadījumā, ja persona jau tā atrodas sliktā mantiskajā stāvoklī, lai tā varētu vispār jebkādā juridiskā veidā aizstāvēt savas tiesības, valsts līdzsvaro nevienlīdzību, paredzot atlīdzību pārstāvism, neatkarīgi no lietas iznākuma.

Tomēr autoraprāt strīdīgs ir jautājums par to, vai juridiskās palīdzības institūtā ir pamatoti noteikts, ka šādu atlīdzību var saņemt tikai fiziskās personas pārstāvis, bet juridiskajai personai šādas tiesības likumdevēja uzskatā nav jānodrošina. Atkārtoti atsaucoties uz minēto Satversmes tiesas atziņu, ka vājākā un nevienlīdzīgā pozīcijā pret valsti ir ne tikai fiziskā persona, bet arī juridiskā persona, šo atziņu iespējams izmantot kā argumentu, lai saņemt atlīdzinājumu var arī juridiska persona, kam ir slikts mantiskais stāvoklis. Par atskaites punktu juridiskās personas sliktam mantiskajam stāvoklim var izmantot gadījumus, kad juridiskā persona strādā ar zaudējumi. Gadījumos, kad nav konstatējumi zaudējumi, izvērtējami arī citi apstākļi.

Maģistra darba autors secina, ka zaudējumu atlīdzināšanas institūts, kas regulēts Administratīvajā procesa likuma 92.pantā, ir līdzīgāks Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punktā regulējumam, kad izdevumus par juridisko palīdzību atlīdzina atkarībā no labvēlīgā iznākuma, nekā juridiskās palīdzības institūts, kas regulēts Administratīvajā procesa likuma 18.panta ceturtajā daļā.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā nav ietverti noteikumi par atlīdzības samaksu par juridiskās palīdzības sniegšanu. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments savā 2009.gada 26.novembra lēmumā lietā Nr.SKA-791/2009⁵¹ ir atzinis, ka gadījumos, kad Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā nav regulēts kāds jautājums, piemērojami Administratīvajā procesa likuma noteikumi.

⁵⁰ Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01.

⁵¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.SKA-791/2009.

Līdz ar to maģistra darba autors secina, ka ne Administratīvā procesa likumā un uz tā pamata izdotajos normatīvajos aktos, ne Civilprocesa likumā tieši nav noteikts, ka izdevumu par advokāta sniegto juridisko palīdzību atlīdzināšanai obligāti būtu iesniedzams advokāta orderis. Turpretī uz Administratīvā procesa likuma pamata izdotajos normatīvajos aktos ir precizēti divi dokumenti, uz kuru pamata izmaksājama atlīdzība pārstāvim, bet to vidū nav minēts advokāta orderis.

Kriminālprocesa likumā 367.panta pirmās daļas 4.punktā noteikts, ka procesuālie izdevumi ir samaksa advokātam, kad izdevumus par juridisko palīdzību sedz no valsts līdzekļiem. Tā kā kriminālprocesā pastāv tiesību uz aizstāvību princips, kā arī likumā noteiktajos gadījumos advokāta piedalīšanās procesā ir obligāta, likumdevējs ir paredzējis kārtību un apmēru, kādā no valsts līdzekļiem tiek segti izdevumi par advokāta juridiskās palīdzības sniegšanu. Tātad minētās Kriminālprocesa likuma normas paredz izdevumu par advokāta juridiskās palīdzības sniegšanu segšanu, nevis atlīdzināšanu, turklāt sedzot atlīdzību tikai konkrētos, tiesību normatīvajos aktos noteiktos apmēros. Izdevumu segšana nozīmē, ka personai, kam ir tiesības uz aizstāvību, pirms tam nav jāiztērē savi naudas līdzekļi par valsts piešķirtu advokātu.

Noskaidrojams, vai kriminālprocesā arī paredzēta izdevumu atlīdzināšana, kad persona, kam ir tiesības uz aizstāvību, ir panākusi vienošanos ar sev vēlamu, nevis valsts piešķirtu advokātu, par individuāli noteiktu atlīdzību. Kriminālprocesa likuma 112.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka advokāta darba samaksu nodrošina pati persona, izņemot Kriminālprocesa likumā minētos gadījumus.

Attiecībā uz privātās apsūdzības lietām, piemēram, Vācijas kriminālprocesā norādīts, ka privātās apsūdzības lietās notiesātais atlīdzina cietušajam nepieciešamās izmaksas, bet, ja apsūdzētais attaisnots vai process izbeigts, tad procesa izdevumus un apsūdzētā nepieciešamos izdevumus sedz privātās apsūdzības iesniedzējs (*Strafprozeßordnung* 471.p.)⁵².

Maģistra darba autora prāt, lai gan Latvijas Republikas Kriminālprocesa likums vairs neparedz privāto apsūdzību, Vācijas tiesību regulējums par advokāta izdevumu atlīdzināšanu būtu piemērojams arī Latvijā, piemērojot šo atlīdzināšanas principu spēkā esošajām tiesību normām un juridiskajiem instrumentiem.

Ņemot vērā Kriminālprocesa likuma īpatnības jautājumā par izdevumu par juridiskās palīdzības saņemšanu atlīdzināšanu, kā arī pašlaik spēkā esošo Kriminālprocesa likuma regulējumu, kas nosaka, ka personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību kriminālprocesā, aizstāvis var

⁵² Nīmande E. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Pētījums, 2007, 9.lpp.

būt tikai advokāts, līdz ar to advokātam neizbēgami ir pienākums iesniegt lietas materiālos advokāta orderi, maģistra darbā tiek izpētīta tiesu prakse tikai civilprocesā, kurās piemērojams Civilprocesa likums, un administratīvo lietu izskatīšanā, kā arī administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšanā, kurās būtu jāpiemēro Administratīvā procesa likuma tiesību normas. Nav pamata aplūkot krimināllietu izskatīšanā pastāvošo tiesu praksi, jo nebūt pamata pētīt, vai un kādēļ kriminālprocesā iesniedzams advokāta orderis, kā obligāts pamats izdevumu atlīdzināšanai par juridiskās palīdzības saņemšanu.

2.6. Aktuālā tiesu prakse civilprocesā

Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2000.gada 11.oktobra spriedumā lietā Nr.SK-466 ir atzīts, ka strīdi par ar lietas vešanu saistīto izdevumu piedziņu izšķirami saskaņā ar Civilprocesa likuma normām un materiālo tiesību normas nav piemērojamas. Tā kā Civilprocesa likumā tieši nav noteikts, ka izdevumu advokāta atlīdzības samaksai atlīdzināšanai obligāti nepieciešams iesniegt orderi, ir jāapskata civilprocesuālā tiesu prakse konkrētajā jautājumā.

Savu viedokli un secinājumus žurnālā „Jurista Vārds” ir izklāstījusi Mg.iur.Zanda Dāvida, izvērtējot kādu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas spriedumu. Proti, minētās tiesas 2015.gada 22.decembra papildspriedumā civillietā Nr.C30601514⁵³ par tiesāšanās izdevumu daļēju piedziņu, no atbildētāja par labu prasītājam piedzinusi daļu no prasītāja samaksātās valsts nodevas un samaksu par tiesas pavēstēm, bet pilnībā noraidīts prasītāja lūgums – piedzīt no atbildētāja par labu prasītājam radušos izdevumus par advokāta juridiskās palīdzības (konkrēti par procesuālo dokumentu sagatavošanu tiesai) apmaksu pēc zvērināta advokāta stingrās uzskaites kvītīm.

Tiesa to pamatoja: „Lietā no atbildētāja prasītājas labā nav piespriežami izdevumi advokāta palīdzības samaksai, jo pretēji Advokatūras likuma 48.¹ panta un Civilprocesa likuma 85.panta trešajai daļai lietas materiālos nav iesniegts advokāta orderis, kas apstiprina advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai prasītājai.”⁵⁴

Civilprocesa likuma 85.panta par pārstāvības noformēšanu trešā daļa nosaka, ka: „advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis.” Savukārt Advokatūras likuma 48.¹ pants paredz: „zvērināta advokāta pilnvarojumu un tā apjomu, kā arī tiesības izpildīt šā likuma 48.pantā noteiktos uzdevumus apliecina orderis.”

Līdz ar to saskaņā ar Advokatūras likuma 48.pantu secināms, ka pārstāvībai tiesā, iestādēs, dokumentu pieprasīšanai no iestādēm, organizācijām un visos citos Advokatūras likuma 48.pantā uzskaitītos gadījumos jānoformē advokāta pilnvarojums, ko var izdarīt ar advokāta orderi.

Advokatūras likuma 3.pants uzskaita zvērināta advokāta juridiskās palīdzības veidus:

- 1) aizstāvēt un pārstāvēt tiesā un pirmstiesas izmeklēšanā personu likumīgās intereses;
- 2) sniegt juridiskās konsultācijas;

⁵³ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.decembra papildspriedums lietā Nr.C30601514.

⁵⁴ Turpat.

- 3) gatavot juridiskus dokumentus;
- 4) veikt citas juridiskas darbības.

Ņemot vērā minēto, konstatējams, ka zvērināta advokāta sniegtās juridiskās palīdzības jēdziens (proti, Advokatūras likuma 3.panta kontekstā) ietver daudz plašākus uzdevumus, nekā tie ir noteikti Advokatūras likuma 48.pantā, kas savukārt paredz obligātu nepieciešamību uzrādīt vai iesniegt orderi. Tādējādi zvērināta advokāta sagatavotie procesuālie dokumenti iesniegšanai tiesā (piemēram, prasības pieteikums tiesai, paskaidrojumi, iesniegumi tiesai u.c., ko paraksta pati persona, tas ir, puse) ir vērtējami kā viens no juridiskās palīdzības veidiem Advokatūras likuma 3.panta ietvaros.

Bez šiem dokumentiem nebūtu iespējama tiesvedība un pilnvērtīga puses procesuālo tiesību realizācija.

Nav likumiska pamata pieprasīt pusei civillietas ietvaros slēgt vienošanos ar zvērinātu advokātu par viņa pārstāvību tiesā vai juridiskās palīdzības sniegšanu tiesas sēdēs, ja klientam ir nepieciešama tikai juridisko dokumentu sastādīšana, juridiskā konsultācija u.tml.

No Sprieduma secināms, ka prasītājs ir saņēmis un apmaksājis zvērināta advokāta darbu par lietai nepieciešamo juridisko dokumentu sagatavošanu, ko apliecina zvērināta advokāta izrakstītās kvītis par darba apmaksu ārpus tiesas sēdes.

Šādai zvērināta advokāta sagatavotai juridiski kvalificēta tiesas dokumenta saņemšanai un klienta veiktajai advokāta darba apmaksai nav nepieciešams ne advokāta orderis, ne kāds cita veida pilnvarojums advokātam.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments 2015.gada 28.augusta spriedumā lietā Nr.SKC-0187/2015 norāda, ka: „Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas pirmais punkts par atlīdzināmiem ir atzinis izdevumus tieši advokāta palīdzības samaksai, kas nozīmē, ka lietā ir jābūt dokumentam, kas apliecina, ka attiecīgā persona, kas ir veikusi pārstāvību vai sniegusi juridisko palīdzību, ir advokāts.” Līdz ar to secināms, ka arī zvērināta advokāta izsniegtās kvītis par advokāta darba apmaksu ārpus tiesas sēdes, sastādot procesuālos dokumentus, ir vērtējamas kā rakstisks pierādījums, kas pierāda, ka juridisko palīdzību ir sniedzis tieši advokāts.

Tādējādi tiesas secinājums par to, ka, lai varētu atgūt izdevumus par advokāta palīdzību, pusei obligāti tiesai ir jāiesniedz vai jāuzrāda advokāta orderis (tādā veidā obligāti liekot pusei noslēgt vienošanos ar zvērinātu advokātu par viņa pārstāvību tiesā vai juridiskās palīdzības sniegšanu tiesas sēdēs, kaut arī tas nav nepieciešams), nepamatoti samazina puses tiesības uz

taisnīgu tiesu un būtiski ierobežo advokātu darbību un to pakalpojumu uzticamību un pieejamību sabiedrībai.⁵⁵

Maģistra darba autors piekrīt izdarītajam secinājumam, tomēr, konstatējams, ka šā brīža jaunākā judikatūra civilprocesā nosaka, ka advokāta ordera iesniegšana tiesai ir obligāts nosacījums izdevumu par advokāta sniegto juridisko palīdzību atlīdzināšanai.

Autors akcentē, ka Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKC-0187/2015 nav vienīgais spriedums, kurā augstākā tiesa ir izteikusi savu viedokli jautājumā par termina „advokāts” lietojumu Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā. Pretēju viedokli Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments ir izteicis agrāk, savā 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-625/2010 izvirzot šādu judikatūras tēzi: „Puses pēc vispārējiem noteikumiem nevar atbrīvot no pienākuma atlīdzināt izdevumus, kas saistīti ar lietas vešanu, ja tiesas spriedums nav viņām labvēlīgs. Civilprocesa likuma 33.panta trešās daļas 1.punktā un 44.panta pirmās daļas 1.punktā ietvertais jēdziens „advokāts” ir jātulko paplašināti, ar to saprotot ne tikai zvērinātus advokātus un advokātu palīgus, bet arī citus kvalificētus juristus, kuri var sniegt juridisko palīdzību un būt par pārstāvjiem lietā. Minētajās tiesību normās ietvertā jēdziena „advokāts” pretējā interpretācija neatbilst Satversmes 92.pantā noteiktajām personas tiesībām saņemt juridisko palīdzību, brīvi izvēloties pārstāvi no iespējami plašāka kvalificētu juristu loka un atsevišķos likumā noteiktos gadījumos arī no citu personu loka (Satversmes tiesas 2003.gada 6.oktobra spriedums lietā Nr. 2003-08-01 un 2003.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr. 2003-04-01).”⁵⁶ Lai gan šī judikatūra mainīta ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-377/2011, kur Senāts izvirzījis tēzi, ka „apelācijas instances tiesa, konstatējot, ka kvītis par juridiskās palīdzības sniegšanu prasītājam ir izrakstījis nevis zvērināts advokāts, bet gan juristu asociācijas pārstāvis, pamatoti noraidījusi prasījumu par izdevumu juridiskās palīdzības samaksai piedziņu”⁵⁷, autoraprāt pamatots un atbilstošs Latvijas Republikas Satversmei ir tieši 2010.gada 10.novembra spriedums lietā Nr.SKC-625/2010. Savus apsvērumus, kādēļ priekšroka dodama mainītajai judikatūrai, autors izklāsta nodaļā „Tiesiskā regulējuma vienādošana civilprocesā un administratīvajā procesā”.

⁵⁵ Dāvida Z. Vai orderis vienmēr ir obligāts priekšnosacījums iespējai atgūt izdevumus par advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 21.06.2016., nr. 25 (928), 24-25.lpp.

⁵⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedums lietā Nr.SKC-625/2010.

⁵⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-377/2011.

Izvērtējot divdesmit jaunākos anonimizētos Latvijas Republikas tiesu spriedumus, secināts, ka, par spīti jaunākajai judikatūrai un Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta tēzēm 2015.gada 28.augusta spriedumā lietā Nr.SKC-0187/2015, šobrīd pastāvošā tiesu prakse ir dažāda. Turpmāk tiks minēti vairāki anonimizēto tiesas spriedumu piemēri.

Civillietā Nr.C15211516 Zemgales apgabaltiesa savā 2017.gada 16.marta spriedumā saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punkta „a” apakšpunktu ir piedzinusi no pretējās puses advokāta izdevumus. Tiesa ir konstatējusi, ka lietā ir iesniegts zvērinātu advokātu biroja „Amicus Curiae” 2016.gada 9.maija advokāta rēķins. Līdz ar to tiesas kolēģija secināja, ka uz atbildētāju šajā lietā ir attiecināmi izdevumi advokāta palīdzības samaksai 13,13 euro apmērā.⁵⁸ No sprieduma nav skaidrs, vai lietā ir iesniegts arī advokāta orderis, taču ir redzams, ka tiesa nav spriedumā komentējusi advokāta ordera esamību, bet tikai atsaukusies uz zvērinātu advokātu biroja izsniegtu rēķinu. Pirmās instances spriedums nav anonimizēts, līdz ar to nav publiski pieejams. Par spriedumu nav iesniegta kasācijas sūdzība un spriedums stājies spēkā 2017.gada 16.martā.

Līdzīgi, bez atsaucē uz advokāta izrakstītu orderi, bet atsaucoties tikai uz advokāta izrakstītu rēķinu vai kvīti, piespriests atlīdzināt izdevumus par saņemto juridisko palīdzību arī šādos spriedumos:

- 1) Kurzemes apgabaltiesas 22.02.2017. spriedums lietā Nr.C36045716, par spriedumu nav iesniegta kasācijas sūdzība un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 22.februārī⁵⁹;
- 2) Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 16.02.2017. spriedums lietā Nr.C30855016, lieta izskatīta rakstveidā, bez advokāta klātbūtnes, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 9.martā⁶⁰;
- 3) Limbažu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C21065516, lieta izskatīta rakstveidā, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā⁶¹;
- 4) Talsu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C36093716, lieta izskatīta rakstveidā, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā. Tiesnese atsaukusies uz tikai vienu lietas lapu, līdz ar to secināms, ka lietas lapā atrodas advokātes I.Ratnieces izrakstītais rēķins,

⁵⁸ Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 16.marta spriedums lietā Nr.C15211516.

⁵⁹ Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.C36045716.

⁶⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C30855016.

⁶¹ Limbažu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C21065516.

- bet orderis lietā nav iesniegts, vai arī tiesa uz orderi savā motivācijā nav atsaukusies⁶²;
- 5) Daugavpils tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C12367216, lieta izskatīta rakstveidā, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā⁶³;
 - 6) Tukuma rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C37110516, lieta izskatīta rakstveidā, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā⁶⁴;
 - 7) Dobeles rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C13062016, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 3.martā⁶⁵;
 - 8) Rīgas rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C33717216, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 3.martā⁶⁶;
 - 9) Rīgas rajona tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C33652116, lieta izskatīta tiesas sēdē, piedaloties advokātam, tiesa atsaukusies uz advokāta izrakstītu rēķinu tikai par prasības pieteikuma sagatavošanu, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 2.martā⁶⁷;
 - 10) Liepājas tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C20201416, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 2.martā⁶⁸.

Civillietā Nr.C26125811 Latgales apgabaltiesa savā 2017.gada 12.aprīļa spriedumā saskaņā ar Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punkta “a” apakšpunktu un šī panta otro daļu ir piedzinusi, par labu prasītājam, atlīdzināt advokāta izdevumus.⁶⁹ Tiesa spriedumā nav vērtējusi lietā iesniegtos dokumentus, kas pamato prasītāja tiesības saņemt atlīdzinājumus. Proti – spriedumā nav atsauces ne uz advokāta izrakstītu rēķinu, ne iesniegtu advokāta orderi. Spriedumā arī nav minēts, vai lietā vispār advokāta orderis un rēķins ir iesniegts. Pirmās instances spriedums nav anonimizēts un nav publiski pieejams, tomēr no publiski pieejamiem datiem secināms, ka ar

⁶² Talsu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C36093716.

⁶³ Daugavpils tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C12367216.

⁶⁴ Tukuma rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C37110516.

⁶⁵ Dobeles rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C13062016.

⁶⁶ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C33717216.

⁶⁷ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C33652116.

⁶⁸ Liepājas tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C20201416.

⁶⁹ Latgales apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedums lietā Nr.C26125811.

Latgales apgabaltiesas spriedumu ir atcelts pirmās instances spriedums, līdz ar to, visticamāk, pirmā instance nav vērtējusi izdevumu atlīdzināšanas jautājumu. Par spriedumu nav iesniegta kasācijas sūdzība un spriedums stājies spēkā 2017.gada 12.aprīlī.

Līdzīgi, bez atsaucēm uz advokāta izrakstītu rēķinu un advokāta orderi, piespriests atlīdzināt izdevumus par saņemto juridisko palīdzību arī šādos spriedumos:

- 1) Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 15.03.2017. spriedums lietā Nr.C30761216, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 5.aprīlī⁷⁰;
- 2) Kuldīgas rajona tiesas 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C30640516, lieta izskatīta rakstveidā, bez advokāta klātbūtnes, tomēr lietā ir norādītas lietas lapas, kas it kā pamato 70,00 EUR ar lietas vešanu saistītos izdevumus, nenorādot, kas lietas lapās atrodas. Par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 9.martā⁷¹;
- 3) Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nama 2017.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.C33563416, tiesas motivācijā ir atsauce uz lietas lapu, bet sprieduma tekstā nav norādīts, kas atrodas lietas lapā un uz ko tieši tiesa ir pamatojusies, piedzenot izdevumus par advokāta palīdzību, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 1.martā⁷².

Civillietā Nr.C20241916 Liepājas tiesa savā 2017.gada 7.marta spriedumā ir atteikusi atlīdzināt advokāta izdevumus uzvarētājam pusei.⁷³ Tiesa ir atsaukusies uz judikatūru, proti - Latvijas Republikas Augstākās tiesas 2015.gada 28.augusta spriedumu lietā Nr.SK-0187/2015. Tiesa ir norādījusi, ka: „Pieprasīto ar lietas vešanu saistīto izdevumu pamatojuma prasītājs lietā iesniedzis /pers. E/ izsniegtu kvīti (lietas 11.lapa).⁷⁴ Tā kā lietai papildus nav pievienots advokāta orderis, tiesa atzīst, ka minēto izdevumu piedziņai pēc Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas noteikumiem nav pamata.” Persona „E” tiesas sēdē dalībnieku nepārstāvēja, iespējams, tādēļ lietas materiālos netika iesniegts advokāta orderis. Tādējādi praksē akcentējot māģistra darbā iepriekš minēto problēmu, ka nav likumiska pamata pieprasīt pusei civillietas ietvaros slēgt vienošanos ar zvērinātu advokātu par viņa pārstāvību tiesā vai juridiskās palīdzības sniegšanu tiesas sēdēs, ja klientam ir nepieciešama tikai juridisko dokumentu sastādīšana, juridiskā

⁷⁰ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 15.marta spriedums lietā Nr.C30761216.

⁷¹ Kuldīgas rajona tiesas 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C30640516.

⁷² Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nama 2017.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.C33563416.

⁷³ Liepājas tiesas 2017.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C20241916.

⁷⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SK-0187/2015.

konsultācija u.tml. Savukārt, sagatavojot dokumentus, advokāts neizsniedz orderi. Tādējādi dalībnieks nebija spējīgs pilnībā realizēt savas tiesības un saņemt atlīdzību par izdevumiem par advokāta palīdzību. Par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums stājies spēkā 2017.gada 31.martā.

Arī Rīgas rajona tiesa savā 2017.gada 3.marta spriedumā lietā Nr.C33796916 ir konstatējusi, ka lietā ir iesniegts gan advokāta orderis, gan pilnvara, gan arī rēķins.⁷⁵ Tiesa spriedumā nav ietvērusi atsauci uz judikatūru, tomēr jautājums izlemts atbilstoši judikatūrai. Par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība un spriedums stājies spēkā 2017.gada 24.martā.

Rīgas apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra spriedumā lietā Nr.C28265814 prasītājs bija atsaucies uz mainītās judikatūras Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-625/2010. Apgabaltiesa norādīja, ka Senāts ir mainījis judikatūru un konstatēja, ka lietā nav iesniegts advokāta orderis.⁷⁶

Līdzīgi, atbilstoši judikatūrai, atsaucoties uz lietā iesniegtu advokāta izrakstītu rēķinu un advokāta orderi, piespriests atlīdzināt izdevumus par saņemto juridisko palīdzību arī šādos spriedumos:

- 1) Bauskas rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C31187716, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā⁷⁷;
- 2) Rīgas rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C33359515, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 7.martā⁷⁸.

Izvērtētie spriedumi pierāda, ka tiesas tieši uz ordera esamību lietā lielākoties neatsaucas, tomēr nebūtu pareizi secināt, ka lietā orderis konkrētajās lietās vispār nav iesniegts, jo tiesas var izvēlēties neatsaukties uz orderi, pieņemot to par pašsaprotamu. Ordera esamība lietas materiālos apzināta izvērtēšana galvenokārt atspoguļojas tiesas motivācijā, kad tiek noraidīts lūgums atlīdzināt advokāta izdevumus.

Autors saskata juridisku problēmu tieši rakstveida procesos. Ņemot vērā, ka orderim ir pilnvarojuma dokumenta raksturs, nebūtu juridiski korekti advokātam izrakstīt orderi par prasības pieteikuma sagatavošanu, ja to paraksta savā vārdā pats prasītājs (fiziskā vai juridiskā persona). Advokātam nav nepieciešams pilnvarojums, lai tikai tekstuāli sagatavotu dokumentu, pašam to

⁷⁵ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 3.marta spriedums lietā Nr.C33796916.

⁷⁶ Rīgas apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra spriedums lietā Nr.C28265814.

⁷⁷ Bauskas rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C31187716.

⁷⁸ Rīgas rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C33359515.

neparakstot. Tieši rakstveida procesos visizteiktāk novērojams, ka tiesas motivācijā neatsaucas uz lietā iesniegtu advokāta orderi, pat, ja tāds tiešām lietā iesniegts. Šādi tiesu nolēmumi var radīt un jau šobrīd rada divas juridiski nekorektas situācijas. Un proti – pirmajā gadījumā tiek rasts juridiski nekorekts risinājums, kad prasītājs lūdz advokātu jebkurā gadījumā papildus rēķinam izrakstīt arī advokāta orderi, lai gan pilnvarojuma tiesība rakstveida dokumentu sagatavošanā nav nepieciešama, bet otrajā gadījumā – tiesas noraida lūgumu atlīdzināt advokāta izdevumus, formāli pamatojoties uz lietā neiesniegtu advokāta orderi, lai gan juridiskā palīdzība patiešām tiek saņemta. Tādējādi privātpersona pēc būtības ir nepamatoti atstāta bez advokāta izdevumu atlīdzinājuma.

2.7. Aktuālā tiesu prakse administratīvajā procesā un administratīvo pārkāpumu lietās

Kā iepriekš šajā darbā norādīts, Administratīvā procesa likumā likumdevējs iekļāvis divus savstarpēji līdzīgus tiesību institūtus, kas ļauj atgūt izdevumus par juridiskās palīdzības saņemšanu, Administratīvā procesa likuma 18.pantā, regulējot izdevumu, kas radušies konkrētajā procesā, atlīdzināšanu, bet 92.pantā savukārt regulējot zaudējumu atlīdzināšanu. Turklāt abu institūtu līdzpastāvēšanu apstiprina arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments savā 2011.gada 6.maija spriedumā lietā Nr.SKA–155/2011, norādot, ka: „Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas piemērošana neizslēdz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešās daļas piemērošanu.”⁷⁹

Ne viena no minētajām tiesību normām tieši nenosaka, ka izdevumi būtu atlīdzināmi vienīgi tad, ja personu pārstāv advokāts un lietā ir iesniegts advokāta orderis, lai gan saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 38.panta sestajā daļā ir noteikts, ka: „advokāta pilnvarojumu [...] apliecina orderis.” Šādas prasības nav izvirzījusi arī tiesa nevienā no administratīvā procesā spēkā esošajiem spriedumiem, kuri atzīti par judikatūru.

Pietam tiesību normas arī nenosaka, ka par juridiskās palīdzības sniedzēju var būt tikai un vienīgi advokāts, līdz ar to ir pamats apskatīt tiesu praksi gan Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļas piemērošanā, gan Administratīvā procesa likuma 92.panta un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešās daļas piemērošanā. Papildus administratīvo lietu spriedumiem, tiks apskatīti arī administratīvo pārkāpumu lietu spriedumi, lai konstatētu vai administratīvo pārkāpumu lietās tiek piemērotas Administratīvā procesa likuma normas, izlemjot jautājumu par atdzlības piešķiršanu privātpersonai gadījumos, kad nepieciešama juridiskā palīdzība. Apskatot minēto tiesu praksi tiks noskaidrots, vai arī administratīvajās lietās un administratīvo pārkāpumu lietās ir izveidojusies tiesu prakse, saskaņā, ar kuru tiek obligāti pieprasīts lietā iesniegt advokāta orderi atlīdzības piešķiršanai, kā tas ir noteikts judikatūrā civilprocesā.

Maģistra darba autors apskatīja jaunākos anonimizētos Latvijas Republikas tiesu spriedumus, kuros piemērota Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtais daļa.

⁷⁹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 6.maija spriedums lietā Nr.SKA–155/2011.

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturto daļu, Administratīvā procesa likuma 92.pantu un Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešo daļu, izvērtēts jautājums par atlīdzības piešķiršanu advokātam šādās lietās:

- 1) Ar Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama 2017.gada 28.februāra spriedumu lietā A420327816 ir nopriests uzlikt pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt mantiskos zaudējumus. Tiesa spriedumā ir sniegusi detalizētu analīzi, uz kuras pamata tiesa arī bez advokāta ordera iesniegšanas lietā ir konstatējusi, ka ir pamats atlīdzināt mantiskos zaudējumus, ko radījuši izdevumi par juridiskās palīdzības saņemšanu. Tiesa spriedumā norādījusi, ka: „No lietā iesniegtajiem pierādījumiem tiesa secina, ka atbilstoši zvērinātas advokātes V.Kepentes uzziņai pieteicējam 2016.gada 1.martā saskaņā ar vienošanos Nr.472 (lietā nav iesniegta) divas stundas ir sniegta konsultācija, bet nav norādīts konsultācijas saturs (pārējo 3 sniegto konsultāciju saturs ir norādīts). Pieteikumā tiesai pieteicējs norāda, ka 2016.gada 1.martā notika konsultācija par VID 2016.gada 26.februāra lēmuma Nr.22.13-2/1443 pārsūdzēšanu. Atbilstoši uzziņā norādītajam, pieteikums par minētā lēmuma pārsūdzēšanu sagatavots 2016.gada 27.martā. Iepazīstoties ar lietas Nr.A420181316 materiāliem un vērtējot tos kopsakarā ar pieteikumā izklāstītajiem pieteicēja paskaidrojumiem un uzziņā norādīto informāciju, tiesai nerodas pamatotas šaubas, ka pēc VID 2016.gada 26.februāra lēmuma Nr.22.13-2/1443 saņemšanas pieteicējs ir vērsies pie zvērinātas advokātes jautājumā par minētā lēmuma pārsūdzēšanu tiesā. Tādējādi pieteicējam atbilstoši noteikumu Nr.859 3.1.punktam ir atlīdzināmi izdevumi par konsultāciju 38,42 (2 x19,21) euro apmērā. Atbilstoši noteikumu Nr.859 3.2.punktam ir atlīdzināmi arī izdevumi par pieteikuma sagatavošanu izskatāmajā lietā 32,01 euro apmērā. Tiesa nekonstatē tādus netipiskus lietas apstākļus, kas ļautu tiesai, pamatojoties uz samērīguma apsvērumiem, atkāpties no Ministru kabineta noteiktā regulējuma par atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru. Uz tādiem apstākļiem nav norādījis arī pieteicējs.”⁸⁰ Par tiesas spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2017.gada 29.martā;
- 2) Ar Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2017.gada 16.februāra spriedumu lietā Nr.A420140716 ir nopriests uzdot Latvijas Republikai izmaksāt

⁸⁰ Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama 2017.gada 28.februāra spriedums lietā A420327816.

- mantiskā zaudējuma atlīdzību par zvērināta advokāta sniegto juridisko palīdzību, spriedumā ir izvērtēts, ka atlīdzība piespriežama tieši pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 92.pantu, nevis 18.panta ceturto daļu, spriedumā nav norādīts, vai lietā ir iesniegts advokāta orderis, kā arī atlīdzības piespriešana nav pamatota uz advokāta orderi, par spriedumu iesniegta apelācijas sūdzība, lieta apelācijas instancē vēl nav izskatīta, spriedums vēl nav stājies spēkā⁸¹;
- 3) Ar Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 31.janvāra spriedumu lietā Nr.A420172915 ir nospriests uzlikt pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt mantiskos zaudējumus, tiesa spriedumā ir norādījusi, ka: „izvērtējot minētā rēķina saturu, apgabaltiesa atzīst, ka nav pierādīta rēķina attiecināmība uz izskatāmo lietu, jo rēķinā nav norādīts lietas numurs, kā arī nav iesniegts zvērināta advokāta orderis.”⁸² Par apelācijas instances tiesas spriedumu iesniegta kasācijas sūdzība, kas vēl nav izskatīta, spriedums vēl nav stājies spēkā;
- 4) Ar Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 8.jūlija spriedumu un Administratīvā rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 27.decembra spriedumu lietā Nr.A42149504 ir noraidīts pieteikums, līdz ar to arī noraidīts lūgums par zaudējumu atlīdzināšanu, spriedumā pirmās instances tiesa ir analizējusi lūguma pamatojumu, atsaukusies uz advokāta orderi tikai, lai secinātu, ka pieteikuma iesniedzējs ir vēlējies pamatoties uz Administratīvā likuma 18.panta ceturto daļu, jo orderī ietverti vārdi „sarežģītā administratīvajā lietā”, līdz ar to tiesa norādījusi, ka pieteikuma iesniedzējs ir juridiskā persona un tai nav tiesību saskaņā ar minēto pantu saņemt atlīdzību, apelācijas instance spriedumu atstājusi spēkā, pievienojoties tās argumentācijai, par apelācijas tiesas spriedumu iesniegta kasācijas sūdzība, pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību, spriedums stājies spēkā 2016.gada 19.oktobrī^{83 84};
- 5) Ar Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 10.decembra spriedumu lietā Nr.A420402613 ir nospriests uzdot Ģenerālprokuratūrai izdot administratīvo aktu, ar kuru atlīdzināt izdevumus par juridisko palīdzību, spriedumā tiesa ir atsaukusies uz lietā iesniegto advokāta orderi, bet nevis kā obligātu pamatojumu atlīdzības piespriešanai, bet kā pierādījumu, kas apliecina, kādas tieši darbības procesā

⁸¹ Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.A420140716.

⁸² Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr.A420172915.

⁸³ Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 8.jūlija spriedums lietā Nr.A42149504.

⁸⁴ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 27.decembra spriedums lietā Nr.A42149504.

- veiktas, kasācijas instance spriedumu atstājusi negrozītu, spriedums, stājies spēkā 2016.gada 7.aprīlī⁸⁵;
- 6) Ar Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu nama 2015.gada 16.novembra spriedumu lietā Nr.A420218215 ir nospriests uzlikt par pienākumu Tieslietu ministrijai izmaksāt zaudējumu atlīdzību, spriedumā tiesa ir atsaukusies uz lietā iesniegto advokāta orderi, bet nevis kā obligātu pamatojumu atlīdzības piespriešanai, bet kā pierādījumu, kas apliecina, kādas tieši darbības procesā veiktas, ar apelācijas instance ir atstājusi spriedumu negrozītu, par apelācijas instances spriedumu iesniegta kasācijas sūdzība, kas vēl nav izskatīta, spriedums vēl nav stājies spēkā⁸⁶;
- 7) Ar Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 18.septembra spriedumu lietā Nr.142284011 ir nospriests uzlikt par pienākumu Jūrmalas pilsētas pašvaldībai atlīdzināt mantiskos zaudējumus. Tiesa spriedumā norādījusi: „no lietas materiāliem izriet, ka pirmās darbības pieteicējas vārdā administratīvajā tiesā zvērināta advokāte I.Skačkova veica tikai 2012.gada 9.janvārī, lūdzot pagarināt termiņu Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2011.gada 9.decembra lēmumā noteikto trūkumu novēršanai (lietas 86.lapa), savukārt pilnvara pieteicējas pārstāvībai tiesā attiecīgajā lietā izsniegta tikai 2013.gada 15.aprīlī (lietas 132.lapa), bet orderis – 2013.gada 16.aprīlī. Pieteicēja (arī pēc attiecīga apgabaltiesas pieprasījuma) tiesai nav iesniegusi arī vienošanos ar advokātu.”⁸⁷ No sprieduma nav skaidri noprotams, vai vienošanās neiesniegšana ir pamats daļējai lūguma atlīdzināt mantiskos zaudējumus, noraidīšanai. Tomēr ir skaidrs, ka tiesa ir savā motivācijā asaukusies uz lietā iesniegto orderi kā pierādījumu. Spriedums stājies spēkā 2015.gada 10.oktobrī;
- 8) Ar Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2014.gada 21.maija spriedumu lietā Nr.A420335613 ir nospriests uzlikt par pienākumu Latvijas Republikai atlīdzināt mantiskos zaudējumus, spriedumā nav atsauces uz advokāta orderi, par spriedumu nav iesniegta apelācijas sūdzība, un spriedums, stājies spēkā 2014.gada 26.jūnijā⁸⁸;

⁸⁵ Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 10.decembra spriedums lietā Nr.A420402613.

⁸⁶ Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu nama 2015.gada 16.novembra spriedums lietā Nr.A420218215.

⁸⁷ Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 18.septembra spriedums lietā Nr.142284011.

⁸⁸ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2014.gada 21.maija spriedums lietā Nr.A420335613.

- 9) Ar Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2014.gada 27.februāra spriedumu lietā Nr.A420500912 ir nopriests uzdot atbildētājam Latvijas Republikai atlīdzināt mantiskos zaudējumus, spriedumā ir iztirzāta pilnvaras nepieciešamība advokātam, bet tiesa nav atsaukusies uz nepieciešamību iesniegt lietā advokāta orderi, spriedums atcelts ar Apgabaltiesas spriedumu, par kuru iesniegta kasācijas sūdzība, kas vēl nav izskatīta, spriedums vēl nav stājies spēkā, apelācijas instances tiesas spriedums nav anonimizēts un nav publiski pieejams⁸⁹;
- 10) Ar Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama 2014.gada 9.jūnija spriedumu lietā Nr.A420480013 nolemts noraidīt pieteikumu par zaudējumu atlīdzināšanu, tiesa nav vērtējusi advokāta ordera iesniegšanas lietas materiālos nepieciešamību, konkrētajā lietā bijušas vairākas pārsūdzības un šobrīd ir pieņemta kasācijas sūdzību, kura nav izskatīta, spriedums nav stājies spēkā⁹⁰;

Administratīvo pārkāpumu lietās juridiskās palīdzības saņemšanas izdevumu atlīdzināšana ir mazāk izplatīta. Tomēr anonimizēto spriedumu vidū ir sastopami spriedumi, kas apliecina maģistra darba autora secinājumu, ka arī administratīvo pārkāpumu lietās piemērojami Administratīvā procesa likuma tiesību normas. Minēto apstiprina Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.A420837910, kurā noteikts, ka: „Saskaņā ar Zaudējumu atlīdzināšanas likuma 7.panta trešo daļu izdevumi par juridisko palīdzību tiek segti ierobežotā apmērā. Juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru noteikšana tiek regulēta ar Ministru kabineta 2011.gada 8.novembra noteikumiem Nr.859 „Noteikumi par privātpersonai atlīdzināmo juridiskās palīdzības izmaksu maksimālo apmēru” (turpmāk Noteikumi Nr.859). Saskaņā ar Noteikumu Nr.859 3.2., 3.7.punktu pieteicējam ir atlīdzināmi juridiskie izdevumi par pieteikuma sastādīšanu Ls 22,50 apmērā, kā arī par pārstāvību tiesas sēdē Ls 20 apmērā. Apgabaltiesas ieskatā, piemērojot Noteikumu Nr.859 3.5.punktu, juridiskie izdevumi Ls 18 apmērā ir sedzami arī par zaudējumu atlīdzināšanas iesnieguma sagatavošanu. Līdz ar to ar juridiskās palīdzības sniegšanu saistītie izdevumi ir sedzami Ls 60,50 apmērā.”⁹¹ Lai gan nav pietiekami daudz spriedumu, lai spētu izvērtēt, vai tiesu prakse arī, izskatot administratīvo pārkāpumu lietas, nenosaka, ka advokāta ordera iesniegšana lietas materiālos ir obligāts priekšnosacījums juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanai, pareizi administratīvo pārkāpumu lietās būtu piemērot administratīvo lietu izskatīšanā pastāvošo tiesu praksi un judikatūru.

⁸⁹ Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2014.gada 27.februāra spriedums lietā Nr.A420500912.

⁹⁰ Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama 2014.gada 9.jūnija spriedums lietā Nr.A420480013.

⁹¹ Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.A420837910.

Izvērtējot norādītos spriedumus maģistra darba autors secinājis, ka vairākās lietās pieteicējs, kas ir juridiskā persona, ir sākotnēji savu prasījumu pamatojis uz Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturto daļu. Juridiskās personas kā pieteicēji šajos gadījumos nav ņēmuši vērā pat gramatisko tiesību normas jēgumu. Spriedumos tiesas, ievērojot Administratīvā procesa likuma 103.panta otrajā daļā ietverto objektivitātes principu, šo neatbilstību konstatējušas un norādījušas, ka pēc faktiskajiem apstākļiem pieteicējiem tiesības saņemt atlīdzību ir jāvērtē saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92.pantu.

Tāpat maģistra darba autors ir konstatējis, ka administratīvajā procesā tiesas necenšas konstatēt, vai lietā ir iesniegts advokāta orderis. Konkrēta atsaukšanās uz advokāta orderi kā obligātu prasību konstatējama tikai vienā apelācijas instances spriedumā, tomēr par šo spriedumu ir iesniegta kasācijas sūdzība, kas nozīmē, ka kasācijas instance vērtēs apelācijas instances motivāciju. Kasācijas instances viedoklis šī maģistra darba rakstīšanas brīdī nav noskaidrojams, līdz ar to autors nevar salīdzināt maģistra darba ietvaros Latvijas Republikas Augstākās tiesas viedokli konkrētajā jautājumā administratīvajā procesā ar Civillietu departamenta viedokli civilprocesā. Tomēr kopskatā vērtējot šā brīža tiesu praksi, secināms, ka administratīvajās lietās un administratīvo pārkāpumu lietās tiesu praksē advokāta ordera iesniegšana lietas materiālos nav noteikta kā obligāta prasība, lai saņemtu atlīdzību par saņemto juridisko palīdzību.

3. TIESISKĀ REGULĒJUMA VIENĀDOŠANA CIVILPROCESĀ UN ADMINISTRATĪVAJĀ PROCESĀ

Vispārējais tiesību princips – vienlīdzības princips paredz, ka: „vienādas situācijas ir jāregulē vienādi, bet dažādas situācijas – dažādi, izņemot gadījumus, ja atšķirīgā attieksme starp abām situācijām ir objektīvi attaisnojama.”⁹² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments savā 2006.gada 15.jūnija spriedumā lietā Nr.SKA-353 arī komentējis vienlīdzības principu, norādot, ka: „Vienlīdzības princips paredz, ka, pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus. Tādējādi, lai varētu runāt par vienlīdzības principa pārkāpumu, vispirms jākonstatē, ka salīdzināmajās situācijās pastāv vienādi (analogi) tiesiskie un faktiskie apstākļi.”⁹³

Autoraprāt, ievērojot vienlīdzības principu, būtu jābūvē arī visa valsts tiesību sistēma. Šī maģistra darba ietvaros tas nozīmē, ka būtu vienādojams gan tiesību normatīvo aktu regulējums, gan tiesu prakse lietās par juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu dažādos procesos, ja vien atšķirīgais regulējums atšķirīgajos procesos ir attaisnojams.

Atšķirība būtu pieļaujama kriminālprocesā, kas jau vēsturiski ievērojami atšķiras no civilprocesa un administratīvā procesa. Pie tik būtiski dažādiem regulējumiem ir pieļaujama atšķirība līdzīgu tiesību institūtu piemērošanā un tiesību regulējumā.

Lai gan „administratīvā pārkāpuma lietas pēc savas būtības un soda rakstura atbilstoši Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņām ir vērtējamas kā „mazās krimināllietas””⁹⁴, tieši juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanas institūts pēc savas būtības ir līdzīgāks civillietām, līdz ar to vienādojami tieši šo procesu regulējumi un tiesu prakses.

Autoraprāt atbilstošāks Latvijas Republikas Satversmei ir Administratīvā procesa likumā ietvertais pārstāvības un juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanas institūts. Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka par pārstāvi, kam atlīdzināmi izdevumi, var būt persona, kas var būt par juridiskās palīdzības sniedzēju Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma izpratnē. Saskaņā ar minētā likuma 30.panta pirmo daļu juridisko palīdzību var sniegt ne tikai advokāti. Līdz ar to šis regulējums ir atbilstošs Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam un tā tulkojumam, kādu sniegusi Satversmes tiesa.

⁹² Eiropas Savienības (bij. Kopienas) tiesas 1977.gada 19.oktobra spriedums apvienotajās lietās: 117/76 un 16/77 Ruckdeschel, ECR, p. 68.

⁹³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 15.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-353.

⁹⁴ Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama 2013.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.142283512.

Līdz ar to autors uzskata, ka arī civilprocesā likumdevējam tiesību normatīvie akti, kas regulē advokāta izdevumu atlīdzināšanu, būtu jāpietuvina Administratīvā procesa likuma regulējumam.

Autors savu viedokli pamato ar uzskatu, ka pareiza ir Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-625/2010 noteiktā judikatūra. Autors uzskata, ka Senāta spriedums, ar kuru šī judikatūra tiek mainīta, ir nepamatota, jo Senāts kļūdaini uztvēris likumdevēja rīcību. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2011.gada 23.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-377/2011 judikatūras maiņu ir pamatojis ar šādiem apstākļiem: „Saeima, 2011.gada 21.jūlija ārkārtas sesijas septītajā sēdē trešajā lasījumā izskatot likumprojektu „Grozījumi Civilprocesa likumā” (Nr.15/Lp10), balsojumā neatbalstīja priekšlikumu, kas paredzēja ar lietas vešanu saistītos izdevumus atlīdzināt arī gadījumos, kad izdevumi veikti kvalificēta jurista palīdzības samaksai. Senāts secina, ka šajā balsojumā likumdevējs ir veicis nepārprotamu izšķiršanos par jēdziena „advokāts” neattiecināšanu uz juristiem, kas nav zvērināti advokāti, ko apstiprina arī pirms balsojuma notikušās debātes, kurās skaidri iezīmēti minētā priekšlikuma neatbalstīšanas iemesli. Tādējādi Senātam ir jāatkāpjas no iepriekš judikatūrā izteiktām atziņām, kas atspoguļotas 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr. SKC-625 un 2011.gada 22.jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-219/2011 jautājumā par Civilprocesa likuma 44.panta pirmajā daļā paredzēto izdevumu atlīdzināšanu gadījumā, kad juridisko palīdzību sniedzis kvalificēts jurists.”⁹⁵ Autors uzskata, ka šis Senāta pamatojums ir nepareizs, līdz ar to arī judikatūras maiņa ir nepareiza. Autors savu uzskatu pamato ar Dr.Iur.Jāņa Neimaņa atziņām: „ja iztulkojamais teksts (ņemot vērā visus iztulkošanas kritērijus) skaidri pasaka "x", bet likumdevēja griba iet virzienā uz "y", tad jājautā no kā jāvadās iztulkošanai. Tā kā likuma tekstam jābūt par uzticamu pamatu visiem likuma piemlietojumiem, tad šajā gadījumā tekstam ir priekšroka.”⁹⁶ Tātad likumdevēja griba un likuma griba var nesakrist, turklāt šādā gadījumā priekšroka dodama tieši likuma gribai. Tādēļ Senāts 2011.gada 23.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-377/2011 ir kļūdaini atsaucies uz likumdevēja balsojumu, ar kuru neatbalstīja priekšlikumu, kas paredzēja ar lietas vešanu saistītos izdevumus atlīdzināt arī gadījumos, kad izdevumi veikti kvalificēta jurista palīdzības samaksai, jo šādā gadījumā spēkā joprojām ir palicis iepriekšējais likuma teksts, kas pareizi ir iztulkots

⁹⁵ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedums lietā Nr.SKC-377/2011.

⁹⁶ Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J. Neimanis, 2004, 144.lpp.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedumā lietā Nr.SKC-625/2010.

Tādējādi, ņemot vērā gan kļūdainos Senāta argumentus aktuālās judikatūras veidojošajos spriedumos, nepamatotu tiesību aizskārumu, kas rodas, kad rakstveida procesos pusēm nav iespēju saņemt advokāta izdevumu atlīdzinājumu, juridiski nekorektos instrumentus, kad advokāts izraksta orderi rakstveida procesos tikai formālas nepieciešamības dēļ, šā brīža atšķirīgo un neskaidro tiesu prakti pirmās un apelācijas instances nolēmumos, judikatūras neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei un Satvermes tiesas nolēmumiem, kā arī ievērojot ordera būtību, vēsturi un tā neiederēšanos Eiropā pastāvošo tiesību lokos, autors izdara secinājumu, ka vispārējās skaidrības dēļ civilprocesā esošais regulējums ir grozāms, to pielāgojot Administratīvā procesa likuma regulējumam attiecībā uz juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu un Latvijas Republikas Satvermes tiesību normu tulkojumam attiecībā uz vārdu „advokāts”.

SECINĀJUMI

1. Pie apstākļiem, kad persona nav noslēgusi ar advokātu vienošanos par juridiskās palīdzības sniegšanu vai cita veida pārstāvību, advokāta orderis nav uzskatāms par pilnvaras paveidu, bet gan par apliecinājumu, ka advokāts ir uzņēmies vienpersoniski atvietojamā lietvedību, pēc savas izpratnes par atvietojamās personas patiesajām interesēm un apstākļiem, kuros varētu pieņemt, kā šī persona, ja viņai būtu bijusi izdevība izteikt savu gribu, būtu piekritusi šādai vietniecībai.
2. Advokātam ir tiesības uzņemties vest citas personas lietas bez personas sākotnējas piekrišanas, bet tikai tādas lietas ietvaros, ko advokāts uzņemas papildus lietai, par kuru panākta vienošanās.
3. Jau pieņemot grozījumus Latvijas Civilprocesa kodeksā, likumdevējam bija rūpīgāk jāanalizē advokāta ordera izcelsme un nepieciešamība to saglabāt, ņemot vērā, ka zudusi advokāta ordera izdevēj institūcija. Valstīs, kurās valsts valoda ir angļu valoda, advokāta ordera termins ir pazīstams tikai kā vēsturisks dokuments, kas mūsdienās vairs netiek izmantots. Tā vietā tiek lietots termins „power of attorney”, kas latviešu valodā tiek uzskatīta par pilnvaru. Advokāta orderis pildīja arī pavisam citu funkciju. Vācijā, Lielbritānijā, ASV, Ungārijā un Čehijā, nav nepieciešamības nekādi pierādīt tiesības pārstāvēt klientu, tas ir – nav nepieciešams iesniegt advokāta orderi. Latvijai, kas piemēro Eiropas Savienības tiesības, ģeogrāfiski atrodas Eiropā, kā arī tā pieder pie romāņu-ģermāņu tiesību lokam, Latvijas tiesības arī advokāta ordera jautājumā ir jāpietuvina līdzīgu valstu regulējumam un jāatsakās no advokāta ordera. Advokāta orderis ir novecojis un neapdomīgs mantojums no padomju tiesībām, līdz ar to ņemot vērā tā vēsturi, ārvalstu pieredzi un ordera neiederēšanos Eiropā dominējošo tiesību lokā, tā izmantošana Latvijas tiesībās sākotnēji vismaz civilprocesā un administratīvajā procesā ir pārtraucama.
4. Gadījumā, ja likumdevējs tomēr uzskata, ka advokāta orderis Latvijas tiesību sistēmā ir aktuāls institūts un tas jorpjām ir atstājams aprītē, tiesību sistēmā izveidojami divu veidu orderi ar nošķirošām vizuālām un satura pazīmēm, proti – viens, kas paredzēts gadījumos, kad advokāts pats izraksta orderi, otrs – kuru paraksta arī persona, kas saņem juridisko palīdzību. Tādējādi šaubu gadījumos būtu vieglāk personai pierādīt, ka advokāts ir darbojies bez saskaņošanas un, iespējams, pretēji personas interesēm.

5. Pastāvošā judikatūra civilprocesā attiecībā uz advokāta orderi kā obligātu priekšnosacījumu advokāta izdevumu atlīdzināšanai un attiecībā uz Civilprocesa likuma 44.panta pirmās daļas 1.punktā iekļautā vārda „advokāta” iztulkojumu ir radusies uz tiesību teorijai neatbilstoši, līdz ar to juridiski kļūdainiem argumentiem. Par pareizu judikatūru autoraprāt būtu uzskatāma ar Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-625/2010 noteiktā judikatūra.
6. Ņemot vērā gan kļūdainos Senāta argumentus aktuālās judikatūras veidojošajos spriedumos, nepamatotu tiesību aizskārums, kas rodas, kad rakstveida procesos pusēm nav iespēju saņemt advokāta izdevumu atlīdzinājumu, juridiski nekorektos instrumentus, kad advokāts izraksta orderi rakstveida procesos tikai formālas nepieciešamības dēļ, šā brīža atšķirīgo un neskaidro tiesu praksti pirmās un apelācijas instances nolēmumos, judikatūras neatbilstību Latvijas Republikas Satversmei un Satvermes tiesas nolēmumiem, kā arī ievērojot ordera būtību, vēsturi un tā neiederēšanos Eiropā pastāvošo tiesību lokos, autors izdara secinājumu, ka vispārējas skaidrības dēļ civilprocesā esošais regulējums ir grozāms, to pielāgojot Administratīvā procesa likuma regulējumam attiecībā uz juridiskās palīdzības izdevumu atlīdzināšanu un Latvijas Republikas Satversmes tiesību normu tulkojumam attiecībā uz vārdu „advokāts”.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Bērtaite I. Juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana administratīvajā procesā. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/255641-juridiskas-palidzibas-izmaksu-atlidzinasana-administrativaja-procesa/> [aplūkots 01.02.2017].
2. Čakste K. Civilprocess. Rīga: Haralds Neverževskis, 2016.
3. Dāvida Z. Vai orderis vienmēr ir obligāts priekšnosacījums iespējai atgūt izdevumus par advokāta palīdzību. Jurista Vārds, 21.06.2016., nr. 25 (928).
4. Institūcijas un personas. <https://www.tiesas.lv/institucijas-un-personas> [aplūkots: 08.02.2017.].
5. Latviešu literārās valodas vārdnīca. 1.–8. Rīga, Zinātne, 1972.–1996.
6. Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums. Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru. Rīgā: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 92.-93.lpp.
7. Lēvenbergs Z, Kriminālprocesa īpatnības Vidzemē un Kurzemē XV-XVIII gadsimteņos, Rīgā: Z. Lēvenberga izdevniecība, 1936.
8. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv.adv. J. Neimanis, 2004, 144.lpp.
9. Nīmande E. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Pētījums, 2007.
10. Rone D. Latvijas advokatūras sistēmas darbības izvērtējums, tās loma juridiskās palīdzības sniegšanā un attīstības perspektīvas. Pētījums, 2008. 8.septembris.
11. Rone D. Jurista profesijas reforma. Jurista Vārds, 10.02.2009., nr. 6 (549).
12. Rozenbergs J., Briģis I. Padomju Civilprocesuālās tiesības. Rīga: Zvaigzne, 1978.
13. Smiltēna A. Latvijas tiesību sistēma un likumdevēja kritiskās kļūdas. Jurista Vārds, 12.02.2013., nr. 6 (757).
14. Snipe A un Šlitke N. Viedoklis par advokāta ordera būtību un nozīmi. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/eseja/270076-viedoklis-par-advokata-ordera-butibu-un-nozimi/> [aplūkots 01.02.2017].
15. Black's Law Dictionary. USA: US Gov., 2009, pg 4906.
16. Bouvier J. A Law Dictionary, Adapted to the Constitution and Laws of the United States. 1856.
17. West's Encyclopedia of American Law, edition 2. The Gale Group, Inc., 2008.

18. Хвостов В. М. История Римского права. Москва: Университетская типография, 1905, с. 17–19; Дионисий Галикарнасский. Римские древности. Москва: Рубежи XXI, 2005, Т. I, с. 92–94; Кофанов Л. Л. Lex и Ius: возникновение римского права в VIII–III вв. до н.э. Москва: Статут, 2006, с. 131–135.

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1. jūlijs, nr.43.
2. Civillikums: LR likums. Valdības Vēstnesis, 1937. 20.februāris, nr.41.
3. Latvijas Civilprocesa kodekss: LR likums. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:4309/> [aplūkots 22.06.2016.].
4. Latvijas kriminālprocesa kodekss: LR likums. Pieejams: <http://datubazes.lanet.lv:4309/> [aplūkots 22.06.2016.].
5. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: Augstākās padomes likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, nr.51.
6. Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes Deklarāciju, Ziņotājs, 1990. 17.maijs, nr.20.
7. Latvijas Republikas Advokatūras likums: LR likums. Ziņotājs, 1993. 19.augusts, nr.28.
8. Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14.jūnijs, nr.103 (588).
9. Civilprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 3.novembris, nr.326/330.
10. Administratīvā procesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2001. 14.novembris, nr.164 (2551).
11. Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 1.aprīlis, nr.52 (3210).
12. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74 (3232).
13. *Euro* ieviešanas kārtības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. 15.februāris, nr.33 (4839).
14. Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta: Ministru kabineta 2004.gada 24.augusta noteikumi nr.735.

Tiesu prakse

1. Eiropas Savienības (bij. Kopienų) tiesas 1977.gada 19.oktobra spriedums apvienotajās lietās: 117/76 un 16/77 Ruckdeschel, ECR, p. 68.

2. Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2015.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.SKC-2391.
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2015.gada 28.augusta spriedums lietā Nr.SKC-0187/2015. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2015/SKC-187-2015.doc>.
5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015.gada 29.maija spriedums lietā Nr.SKA-0237-15.
6. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011.gada 23.novembra spriedumu lietā Nr.SKC-377/2011.
7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011.gada 6.maija spriedums lietā Nr.SKA-155/2011.
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010.gada 10.novembra spriedums lietā Nr.SKC-625/2010.
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.SKA-791/2009.
10. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 15.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-353.
11. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2000.gada 11.oktobra spriedums lietā Nr.SKC-466.
12. Latgales apgabaltiesas 2017.gada 12.aprīļa spriedums lietā Nr.C26125811.
13. Zemgales apgabaltiesas 2017.gada 16.marta spriedums lietā Nr.C15211516.
14. Kurzemes apgabaltiesas 2017.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.C36045716.
15. Administratīvās apgabaltiesas 2017.gada 31.janvāra spriedums lietā Nr.A420172915.
16. Administratīvās apgabaltiesas 2016.gada 8.jūlija spriedums lietā Nr.A42149504.
17. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 10.decembra spriedums lietā Nr.A420402613.
18. Rīgas apgabaltiesas 2015.gada 20.oktobra spriedumā lietā Nr.C28265814.
19. Administratīvās apgabaltiesas 2015.gada 18.septembra spriedums lietā Nr.142284011.
20. Administratīvās apgabaltiesas 2013.gada 3.aprīļa spriedums lietā Nr.A420837910.
21. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 15.marta spriedums lietā Nr.C30761216.
22. Liepājas tiesas 2017.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C20241916.

23. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 3.marta spriedums lietā Nr.C33796916.
24. Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama 2017.gada 28.februāra spriedums lietā A420327816.
25. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C30855016.
26. Kuldīgas rajona tiesas 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.C30640516.
27. Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2017.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.A420140716.
28. Limbažu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C21065516.
29. Bauskas rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C31187716.
30. Talsu rajona tiesas 2017.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.C36093716.
31. Daugavpils tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C12367216.
32. Tukuma rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C37110516.
33. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.C33359515.
34. Dobeles rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C13062016.
35. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 10.februāra spriedums lietā Nr.C33717216.
36. Rīgas rajona tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C33652116.
37. Liepājas tiesas 2017.gada 9.februāra spriedums lietā Nr.C20201416.
38. Rīgas rajona tiesa Jūrmalas tiesu nama 2017.gada 8.februāra spriedums lietā Nr.C33563416.
39. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.decembra spriedums civillietā Nr.C30601514. Nav publicēts.
40. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 22.decembra papildspriedums lietā Nr.C30601514.
41. Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu nama 2015.gada 16.novembra spriedums lietā Nr.A420218215.
42. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2015.gada 14.augusta spriedums lietā Nr.A420527613.
43. Administratīvās rajona tiesas Valmieras tiesu nama 2014.gada 9.jūnija spriedums lietā Nr.A420480013.
44. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2014.gada 21.maija spriedums lietā Nr.A420335613.

45. Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nama 2014.gada 27.februāra spriedums lietā Nr.A420500912.
46. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 27.decembra spriedums lietā Nr.A42149504.
47. Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu nama 2013.gada 23.janvāra spriedums lietā Nr.142283512.

Maģistra darbs „Advokāta orderis” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors _____ Kārlis Ešenvalds

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: asociētais profesors Dr. iur. Jānis Neimanis _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā 28.04.2017.

Metodiķe: Baiba Beļicka: _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

datums

vērtējums

Komisijas sekretāre: _____